

**Huoltajien osallisuus tukea tarvitsevan lapsen
varhaiserityiskasvatuksessa**

Vilma Liikala & Kiia-Lotta Vesikko

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Monografiamuotoinen
Syyslukukausi 2022
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Liikala, Vilma & Vesikko, Kiia-Lotta. 2022. Huoltajien osallisuus tukea tarvitsevan lapsen varhaiserityiskasvatuksessa. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 63 sivua + liitteet.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää tukea tarvitsevien lasten huoltajien näkemyksiä osallisuudestaan varhaiserityiskasvatuksessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin, miten huoltajien osallisuus lapsensa varhaiskasvatuksessa toteutuu ja minkälaisia toiveita huoltajilla on osallisuudelleen jatkossa. Tutkimus on laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla haastatteluilla kahdeksalta tukea tarvitsevan lapsen huoltajalta. Tutkimuksen haastateltavat tavoitettiin sosiaalisen median kautta ja haastattelut toteutettiin etäyhteyksin helmi-maaliskuussa 2022. Tutkimuksen aineisto analysoitiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tukea tarvitsevien lasten huoltajien osallisuus toteutui vaihtelevasti varhaiserityiskasvatuksessa. Huoltajien osallisuus toteutui parhaiten tiedonkulkua koskevien asioiden kuten päivittäisten arkisten keskusteluiden kautta. Osallisuuden kokemukseen tiedonkulussa vaikutti huoltajan oma-aloitteisuus ja tiedonkulkua rajoitti varhaiskasvatuksessa havaittu kiire. Huoltajat toivoivat avoimempaa vuorovaikutusta sekä arkisten keskusteluiden lisäämistä kasvattajien kanssa tiedonkulun parantamiseksi. Lapsen tuenprosessissa huoltajien vahvin kokemus osallisuudesta liittyi lapsen tuentarpeen tunnistamiseen. Huoltajat toivoivat lisää keskustelua liittyen lapsen tuenprosessiin, jolloin koko prosessi avautuisi heille kokonaisvaltaisemmin, ja he voisivat itse tukea lasta myöskin kotona paremmin.

Vaikuttamista ja päätöksentekoa koskevissa asioissa huoltajat kokivat, että osallisuus toteutui heidän mielipiteidensä kuulemisena lapsensa asioissa. Huoltajan oma-aloitteisuudella oli myös vaikuttamisessa ja päätöksenteossa vahva rooli. Kaikilla ei kuitenkaan ollut kokemusta osallisuudesta, johtuen esimerkiksi siitä, että ei voinut vaikuttaa lapsen varhaiskasvatuspaikkaan tai tuenprosessiin. Varhaiskasvatuksen toimintaan osallistumisessa huoltajien osallisuus näyttäytyi vahvimpana vanhempainiltojen kautta. Vasukeskusteluihin osallistuminen ja keskustelut haku- sekä vientitilanteissa olivat huoltajien mielestä riittävää osallistumista varhaiskasvatuksen toimintaan.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että huoltajien osallisuudessa on toimivia tekijöitä, mutta myös muutoksia kaipaavia seikkoja. Huoltajat olivat osallisuuteensa pääosin tyytyväisiä ja kehityskohteita löytyi liittyen tiedonkulkuun ja lapsen tuenprosessiin. Huoltajien osallisuuden toteutumiseen tulisi kiinnittää huomiota ja kartoittaa mieluisia osallisuuden muotoja suoraan huoltajilta itseltään.

Asiasanat: huoltajien osallisuus, varhaiserityiskasvatus, tukea tarvitseva lapsi

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO	4
2	VARHAISERITYISKASVATUS	6
	2.1 Varhaiskasvatus ja esiopetus	6
	2.2 Varhaiserityiskasvatus osana varhaiskasvatusta.....	8
3	OSALLISUUS	12
	3.1 Osallisuus, osallistaminen ja osallistuminen	12
	3.2 Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	14
	3.3 Osallisuuden malleja	18
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET	21
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	22
	5.1 Tutkimukseen osallistujat ja aineistonkeruu	22
	5.2 Aineiston analyysi	25
	5.3 Eettiset ratkaisut	27
6	TULOKSET	30
	6.1 Tiedonkulku	30
	6.2 Varhaiskasvatuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi	37
	6.3 Vaikuttaminen ja päätöksenteko	42
	6.4 Varhaiskasvatuksen toimintaan osallistuminen	45
7	POHDINTA	48
	7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	48
	7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet.....	52
	LÄHTEET	56
	LIITTEET	64

1 JOHDANTO

Laadukas varhaiskasvatus on jokaisen lapsen oikeus ja sen suunnittelua, toteutusta sekä arviointia tulee tehdä yhteistyössä lasten huoltajien kanssa. Huoltajien osallisuutta varhaiskasvatuksessa painotetaan niin varhaiskasvatusta ja esiopetusta ohjaavissa asiakirjoissa (Opetushallitus, 2022; Opetushallitus, 2014) kuin niitä koskevissa laeissa (Perusopetuslaki 628/1998; Varhaiskasvatustalaki 540/2018). Laki haastaa varhaiskasvatuksen ammattilaisia kehittämään uusia yhteistyö- tai kumppanuuskäytäntöjä, joilla huoltajien osallisuutta voidaan lisätä (Karila, 2016, s. 41). Osallisuuden nähdään olevan tunne siitä, että kuuluu johonkin ja se ilmenee esimerkiksi arvostuksena, yhdenvertaisuutena sekä mahdollisuutena vaikuttaa omaa elämää ja ympäristöä koskeviin asioihin (Jämsén & Pyykkönen, 2014, s. 9). Huoltajien osallisuus ja osallistumisen merkitys varhaiskasvatukseen korostuu erityisesti varhaiserityiskasvatuksessa.

Varhaiserityiskasvatuksessa pyritään lapsen kehityksen ja oppimisen yksilöllistämiseen erilaisin tuen muodoin (Pihlaja & Viitala, 2019, s. 31). Heiskanen (2019, s. 95) mukaan tuen tulee olla suunnitelmallista, tuen tarpeisiin kohdennettua, sitoutunutta ja jatkuvasti pedagogisesti arvioitua, jotta sitä on mahdollista kehittää vastaamaan lapsen muuttuvia tuen tarpeita. Jokaisella lapsella on oikeus tukeen, jos tuen tarvetta ilmenee (Heiskanen, 2019, s. 95). Lapsen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa on tärkeää ottaa lapsen huoltajien näkemykset huomioon, jotta huoltajat ovat tietoisia siitä, miten lapsen kehitystä varhaiskasvatuksessa tuetaan ja miten lasta voitaisiin myös kotona tukea parhaiten.

Huoltajien näkemyksiä osallisuudestaan varhaiskasvatuksessa on tutkittu varsin vähän (Purola ym., 2022). Suomessa huoltajien näkökulmasta osallisuutta on tutkittu esimerkiksi siitä näkökulmasta, miten varhaiskasvatussuunnitelmissa ohjeistetaan huomioimaan tukea tarvitsevien lasten huoltajien osallisuus (Rantala & Uotinen, 2014) sekä millaisia näkemyksiä huoltajilla on osallisuutensa toteutumisesta lapsensa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa sekä sosiaali- ja terveystalveissa (Vuorenmaa, 2016). Tutkimukset huoltajien osallisuudesta ovat painottuneet enemmän kasvattajien näkemyksiin (mm. Hujala ym., 2009;

Vuorenmaa ym., 2014). Huoltajien osallisuus ja osallisuuden toteutuminen lapsensa varhaiskasvatuksessa on tärkeä ja ajankohtainen tutkimusaihe, ja huoltajien osallisuuden merkitys korostuu erityisesti silloin, kun lapsella on jokin tuen tarve (Heinonen ym., 2016, s. 84).

Tämän tutkimuksen avulla haluamme saada tietoa huoltajien näkökulmasta osallisuuden toteutumisesta silloin, kun heidän lapsensa tarvitsee tukea kehitykseen ja oppimiseen varhaiskasvatuksessa. Lisäksi haluamme tutkimuksemme avulla selvittää, mitä toiveita huoltajilla on osallisuutensa toteutumiselle varhaiskasvatuksessa. Tutkielmamme on laadullinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty haastattelemalla tukea tarvitsevien lasten huoltajia. Tässä tutkimuksessa lapsen vanhemmasta tai huoltajasta käytämme käsitettä *huoltaja*, joka kuvaa sitä henkilöä, joka vastaa lapsen pääasiallisesta kasvatuksesta ja hoidosta. Lapsen varhaiskasvatuksessa toimivasta henkilökunnasta puolestaan käytämme käsitettä *kasvattaja*, joka käsittää kaikkia varhaiskasvatuksen henkilöstöön kuuluvia henkilöitä.

Tämän tutkimuksen kautta saadusta tiedosta on hyötyä niin meille tulevina varhaiskasvatuksen asiantuntijoina kuin kentällä toimiville kasvattajille. Tutkimuksestamme saadun tiedon avulla voimme lisätä tietoisuutta huoltajien osallisuudesta: kuinka osallisuus huoltajien mielestä toteutuu ja miten osallisuuden haluttaisiin toteutuvan juuri varhaiserityiskasvatuksessa. Huoltajien osallisuuden tutkimuksen ollessa vähäistä myös tukea tarvitsevan lapsen huoltajien osallisuudesta tietoa on vähän, vaikkakin osallisuuden merkitys juuri heidän kohdallaan on suuri.

2 VARHAISERITYISKASVATUS

2.1 Varhaiskasvatus ja esiopetus

Varhaiskasvatus. Jotta varhaiserityiskasvatuksen käsitettä voidaan avata, tulee ensin avata käsitteitä varhaiskasvatus ja esiopetus, sillä näissä konteksteissa varhaiserityiskasvatusta toteutetaan. Varhaiskasvatusta tarjotaan Suomessa alle seitsemänvuotiaalle lapsille (Hakyemez-Paul ym., 2018, s. 260). Sen tehtävänä on tukea lapsen kasvua ja oppimista, edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjäytymistä sekä tukea lapsen huoltajia kasvatustyössä (Essa & Burnham, 2020, s. 5; Opetushallitus, 2022, s. 6; Varhaiskasvatuslaki 540/2018 3§). Varhaiskasvatus luo perustan lapsen elinikäiselle oppimiselle (Opetushallitus, 2022, s. 10) ja sitä voidaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona sekä avoimena varhaiskasvatustoimintana kuten leikki- ja kerhotoimintana (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 1§).

Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jonka toiminnassa painotetaan pedagogiikkaa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 2§). Suomalaisen varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin yhtenä periaatteena pidetään lapsilähtöisyyttä (Opetushallitus, 2022, s. 18). Lapsilähtöisyys on konkreettisesti kuvattuna lasten kuulemista ja lasten mielipiteiden huomioimista varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa (Turja, 2017). Hedges ja Cooper (2018, s. 269) mainitsevat, että lapsilähtöisyyttä on kuitenkin hyvä pohtia kriittisesti: luoko lapsilähtöisyyden toteuttaminen tukea tarvitsevien lasten kohdalla paineita varhaiskasvatuksen opettajille, sillä joissakin tapauksissa lapsen tarvitsemat tukimuodot voi olla vaikea asettaa lapsilähtöisyys huomioiden?

Jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 23 §). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman ensisijaisena lähtökohtana pidetään lapsen edun ja tarpeiden huomioimista (Opetushallitus, 2022, s. 3). Suunnitelmaan kirjataan ylös lapsen henkilökohtaisia tavoitteita pedagogiselle toiminnalle ja se tehdään yhteistyössä lapsen sekä lapsen huoltajan kanssa (Helenius & Lummelahti, 2018;

Opetushallitus, 2022, s. 3). Tukea tarvitsevan lapsen kohdalla varhaiskasvatussuunnitelma on pedagoginen asiakirja, johon kirjataan ylös lapsen mahdollisen kehityksen ja oppimisen tuki sekä sen toteuttamistavat (Heiskanen ym., 2021; Varhaiskasvatuslaki 540/2018 23§).

Esiopetus. Esiopetus on osa varhaiskasvatusta (Opetushallitus, 2014, s. 12), vaikka sen toimintaa ohjaakin perusopetusta ohjaava Perusopetuslaki 628/1998. Kunnilla on velvollisuus järjestää alueella asuville lapsille esiopetusta vuotta ennen perusopetukseen siirtymistä (Hakyemez-Paul ym. 2018, s. 260; Perusopetuslaki 628/1998 4 §). Esiopetuksen tavoitteena on edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä lapsilähtöisen toiminnan kautta ja sillä on merkittävä rooli lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa tunnistamisessa ja niihin puuttumisessa, mutta myös tulevien vaikeuksien ehkäisemisessä (Opetushallitus, 2014, s. 12). Lisäksi esiopetuksen toiminnassa korostuu huoltajien osallisuus (Perusopetuslaki 628/1998 3§), jolloin huoltajalla on oikeus saada tietoa lapsensa esiopetuksesta sekä jakaa omia mielipiteitään ja tietoaan lapseensa sekä esiopetukseen liittyen (Opetushallitus, 2014, s. 13).

Esiopetuksessa lapselle laaditaan oma yksilöllinen oppimissuunnitelma silloin, jos lapsen kehityksen ja oppimisen tavoitteellisuutta halutaan lisätä (Opetushallitus, 2014, s. 14). Oppimissuunnitelma on kuitenkin laadittava silloin, jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea (Perusopetuslaki 628/1998 16a §, 17a §; Opetushallitus, 2014, s. 14). Suunnitelmaan kirjataan lapsen tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja kuten varhaiskasvatussuunnitelmassa, siitä käy ilmi lapsen mahdollinen tuen tarve ja sen toteuttamistavat (Perusopetuslaki 628/1998 16a §, 17a §). Lisäksi tukea tarvitsevalle lapselle tehdään pedagoginen arvio tai selvitys lapsen tuen tarpeen tilanteesta, jonka pohjalta lapselle laaditaan yksilöllinen oppimissuunnitelma tai henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) (Perusopetuslaki 628/1998 16a §, 17a §).

2.2 Varhaiserityiskasvatus osana varhaiskasvatusta

Varhaiserityiskasvatus. Varhaiskasvatuksessa tukea tarvitsevan lapsen tuen toteuttamisesta käytetään Suomessa termiä varhaiserityiskasvatus (Pihlaja & Viitala, 2019, s. 27). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) varhaiserityiskasvatuksesta puhutaan käsitteellä *lapsen tuki* ja Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) käytetään käsitettä *tuen tarve tai vammainen tai muuten tuen tarpeessa oleva lapsi*. Varhaiserityiskasvatus on osa varhaiskasvatusta ja niiden toimintatavat ovat lähellä toisiaan (Pihlaja & Neitola, 2017, s. 80). Sen määrittely on ollut haastavaa, sillä tukea tarvitsevaa lasta ja tämän tukemista on tuotu esiin vain suhteellisen yleisellä tasolla varhaiskasvatukseen liittyvissä laeissa ja asiakirjoissa (Pihlaja & Viitala, 2019, s. 30). Varhaiserityiskasvatus yhdistää varhaiskasvatuksen ja erityispedagogiikan toimintatapoja inklusiivisen ajattelutavan mukaisesti (Viitala, 2014, s. 21). Inklusiivisen kasvatuksen periaatteessa nojataan tasa-arvoon, erilaisuuden arvostamiseen sekä osallisuuden arvoihin niin, että lapsen tarvitsema tuki tuodaan sinne, missä lapsi on (Booth, 2011, s. 304; Helenius & Lummelahti, 2018).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2022, s. 36) korostavat lapsen vahvuuksien sekä kehityksen ja oppimisen tarpeiden huomioon ottamista. Varhaiserityiskasvatuksen tehtävänä on tunnistaa lapsen mahdolliset tuen tarpeet sekä toteuttaa lapsen tarvitsema tuki varhaiskasvatuksessa (Helenius & Lummelahti, 2018; Varhaiskasvatuslaki 540/2018 3 §). Tehtävänä on lisäksi vahvistaa lapsen mahdollisuuksia toimia vertaisryhmässä ja huomioida yksilölliset tuen tarpeet niille tarkoitetulla tavalla (Alijoki ym., 2016; Helenius & Lummelahti, 2018). Näitä mahdollisuuksia pyritään vahvistamaan vaikuttamalla rakenteellisiin muutoksiin oppimisympäristöön, jotta jokaisen lapsen on mahdollisuus kehittyä ja oppia omalla tavallaan inklusion periaatteiden mukaisesti (Pihlaja, 2009). Varhaiserityiskasvatuksen keskeisinä tekijöinä nähdään osaava ja ammattitaitoinen henkilökunta, toimiva yhteistyö niin kasvattajien kuin lasten huoltajien ja muiden ammattilaisten välillä sekä hyvä ja lämmin vuorovaikutus (Pihlaja ym., 2010).

Lapsen tuen tarve ei ole lapseen liittyvä pysyvä asia vaan se voi syntyä lapsen ja ympäristön yhdysvaikutuksessa syntyneistä tilanteista (Helenius & Lummelahdi, 2018). Tästä johtuen varhaiskasvatuksen toimintaympäristö tulee suunnitella siten, että se mahdollisimman vähän rajoittaisi lapsen osallistumista, toimintaa ja osallisuutta (Neitola, 2019, s. 25). Varhaiskasvatuksen ryhmät tulee muodostaa lasten tuen tarpeet huomioiden, jotta lapsen saama tuki toteutuisi ensisijaisesti lapsen omassa ryhmässä oppimisympäristöjä ja -tapoja muutellen (Neitola, 2019, s. 25; Opetushallitus, 2014, s. 45). Oppimisympäristön puutteita ei voi kuitenkaan korjata pelkästään erityispedagogiikalla (Pihlaja ym. 2010). Kasvattajien ja lapsen huoltajien on tarkasteltava lasta ja ympäristöä kokonaisvaltaisesti niin, että tuen tarpeeseen johtavat tekijät pystyttäisiin minimoimaan tai poistamaan kokonaan, jotta lasta voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla (Helenius & Lummelahdi, 2018).

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä yhdenvertaisuuden mukaista toimintaa, jolla tarkoitetaan sitä, että lapsen tulisi saada tukea kasvuunsa ja oppimiseensa riippumatta siitä, missä päin Suomea hän asuu (Neitola, 2019, s. 26). Repo ym. (2019, s. 109–112) selvittivät tutkimuksessaan varhaiskasvatuksen henkilöstön ja johdon näkemyksiä lapsen tuen tarpeiden toteuttamisesta. Tulosten perusteella kritiikki kohdistui tukitoimien rakenteelliseen olemattomuuteen, tuen saannin hitauteen, varhaiskasvatuksen erityisopettajien puuttumiseen sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultoinnin puutteeseen. Nämä puutteet vähentävät yhdenvertaisuuden toteutumista, kun tarvittavia palveluja ei ole yhdenvertaisesti saatavilla edes yhden kunnan sisällä kaikille tukea tarvitseville lapsille. Vastaajista 35 % raportoi yksikkönsä käyttämien tukitoimien olevan enintään kohtalaisesti lapsen yksilöllisiä tarpeita vastaavia. Syynä yhdenvertaisuuden puutteelle Halme ym. (2015, s. 17) pitävät sitä, että eri palveluita ja palveluntarjoajia ei ole yhteen sovitettu eivätkä ne siten muodosta palvelukokonaisuutta, joka helpottaisi yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

Kolmiportainen ja kolmitasoinen tuki. Esiopetuksessa lapsen tuki toteutuu kolmiportaisen tuen mallin mukaisesti. Kolmiportainen tukijärjestelmä astui voimaan esiopetuksessa ja perusopetuksessa vuonna 2011 (Pihlaja & Neitola, 2017, s. 87). Esiopetus on osa oppivelvollisuutta, jolloin esiopetuksen oppilaat

kuuluvat Perusopetuslaissa (628/1998) määriteltyyn kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Perusopetuslaissa (628/1998) 16 § tuen tasoiksi määritellään tehostettu ja erityinen tuki, joita edeltää yleinen pedagoginen tuki. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2014, s. 44) mukaan kolmiportaisen tuen mallissa lapsen on mahdollista saada kehitykseen ja oppimiseensa yleistä, tehostettua tai erityistä tukea. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa ja hyvin suunniteltua sekä sen tulee vastata lapsen tuen tarpeita ja muuttua niiden mukana. Jo esiopetuksessa tunnistetut kasvun ja oppimisen tuen tarpeet ehkäisevät lapsen oppimisvaikeuksia sekä ongelmien laajenemista (Helenius & Lummelahhti, 2018).

Eskelisen ja Hjelt'n (2017) mukaan vuonna 2017 Suomen kunnista 51,5 % oli siirtynyt kolmiportaisen tuen malliin myöskin varhaiskasvatuksessa. Vahvimpana perusteena kolmiportaisen tuen malliin siirtymisessä oli tuen jatkumon takaaminen varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen välillä. Lisäksi mallin koettiin selkeyttävän tuen antamista varhaiskasvatuksessa sekä edistävän tukitoimien suunnittelua ja arviointia. Pihlajan ja Neitolan (2017, s. 88) tutkimuksen mukaan vuonna 2011 esiopetuksessa ja perusopetuksessa voimaan astunut kolmiportainen tukijärjestelmä aiheutti hämmennystä varhaiskasvatuksen kentällä, sillä kuntakohtaiset erot tuen tarpeen määrittelyssä ja tunnistamisessa olivat suuret. Lisäksi tämä aiheutti hämmennystä siinä, kuka lapsista on tehostetun tai erityisen tuen tarpeessa, ja mitä nämä tuenportaat ylipäättään tarkoittavat varhaiskasvatuksessa.

Suomen hallitus jätti eduskunnalle esityksen varhaiskasvatuslain muuttamisesta vuoden 2021 lopulla (HE 148/2021 vp) ja lainmuutos astui voimaan elokuussa 2022 (Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta 1183/2021). Lakimuutos koskee lapsen oikeutta varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen kolmitasoisien mallien mukaisesti: yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Lapsen saama tuki voi sisältää niin pedagogisia, rakenteellisia kuin hoidollisiakin toimenpiteitä tuen tasosta riippumatta (Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta 1183/2021, 15 b §). Pedagogisia tuen muotoja ovat esimerkiksi selkeän päivärytmin luominen, erilaiset kommunikaatiota tukevat menetelmät sekä pedagogisten ja erityispedagogisten menetelmien käyttö (Opetushallitus, 2022, s. 40). Rakenteellisiin tuen muo-

toihin Opetushallitus (2022, s. 40) on määritellyt kuuluvan esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen ja sen lisäämisen, lapsiryhmien koon sekä henkilöstörakenteen riittävyden ja tarvittaessa vahvistamisen esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Hoidollisilla tuen muodoilla pyritään vastaamaan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen kuten esimerkiksi lapsen perushoitoon, pitkäaikaissairauksien hoitamiseen, ruokavalioon sekä liikumiseen liittyen (Opetushallitus, 2022, s. 40).

Näillä edellä mainituilla varhaiskasvatusikäisen lapsen tukeen liittyvillä muutoksilla pyritään luomaan Eskelisen ja Hjelt'n (2017) mainitsemaa vahvempaa jatkumoa varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen välille säätämällä tarkemmin lapsen oikeudesta varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen, annettavasta tuesta sekä tuen toteutuksesta ja arvioinnista. Aiemmin kolmiportaisen tai kolmitasoisien tuen antaminen varhaiskasvatuksessa ei ole ollut laissa velvoittavaa, jolloin kunnat ovat voineet itse päättää, millä tavalla tukea varhaiskasvatuksessa lapsille järjestetään (Eskelinen & Hjelt, 2017; Heiskanen ym., 2021). Uuden lakimuutoksen tavoitteena onkin, että jokaisen kunnan varhaiskasvatukseen saataisiin yksi yhtenäinen linja, jonka mukaan lapsen tukea tulisi varhaiskasvatuksessa toteuttaa (HE 148/2021 vp).

3 OSALLISUUS

3.1 Osallisuus, osallistaminen ja osallistuminen

Osallisuus on haastava termi määrittellä, koska sitä pidetään usein itsestäänselvyyttenä ja sen käsitteellistäminen ja määritteleminen vaihtelevat eri tutkijoiden välillä (Kataja ym., 2018, s. 45). Hammel ym. (2008) näkevät osallisuuden ilmiönä, jonka jokainen yksilö kokee henkilökohtaisesti. Henkilökohtaiseen osallisuuden kokemukseen vaikuttaa kunkin yksilön sosiaalinen asema yhteisössä ja yhteiskunnassa. Osallisuuden lähtökohtana olisi hyvä olla yksilön omaehtoisuus ja omakohtaisuus eli yksilöstä päin lähtevä halu osallisuudelle (Särkelä-Kukko, 2014, s. 35). Osallisuuden voidaan määrittellä olevan kokonaisvaltaista toimintaa, jonka keskiössä ovat aito vuorovaikutus ja kunnioitus, yhteisöllisyys sekä kokemus kuulumisesta johonkin (Kataja ym., 2018, s. 45; Särkelä-Kukko, 2014, s. 35). Se näyttäytyy konkreettisesti osallistumisena ja vaikuttamisen mahdollisuutena omaan elämään ja niihin hetkiin, joihin osallistuu (Booth, 2011, s. 310; Isola ym., 2017; Kataja ym., 2018, s. 45; Särkelä-Kukko, 2014, s. 35).

Osallisuus on suuressa roolissa puhuttaessa yksilön henkilökohtaisista asioista (Oranen 2013, s. 122; Rouvinen-Wilenius, 2014, s. 52). Osallisuuden rooli näyttäytyy esimerkiksi yksilön riittävänä tiedonsaantina itseään koskevista suunnitelmista ja päätöksenteosta sekä sen kautta, miten ammattilaiset huomioivat yksilön omat näkemykset yksilön henkilökohtaisissa asioissa (Oranen, 2013, s. 122). Yksilön mahdollisuus tulla kuulluksi ja päästä vaikuttamaan on poliittista osallisuutta, jonka mukaisesti yksilö voi olla toiminnassa mukana eri tavoin ja näin ollen tapoja vaikuttaa on myös erilaisia (Nivala, 2021, s. 38–39).

Kokemus kuulluksi tulemisesta antaa yksilölle voimaa ja lisää halua osallistua kehittämistyöhön ja siten lisää yksilön osallisuuden kokemusta (Oranen, 2013, s. 125). Osallisuuteen liittyvä voimaantumisen kokemus, joka on taitoa tuoda ilmi ja arvioida toiminnalle asetetut tarkoitukset ja tavoitteet sekä hahmottaa niiden toteutuminen käytännössä (Rouvinen-Wilenius, 2014, s. 52). Särkelä-Kukko (2014) mainitsee, että osallisuuden kokemukseen ja toteutumiseen vaikuttaa kui-

tenkin myös yhteiskunnan luomat rakenteet sekä vallitseva ilmapiiri. Yhteiskunnan rakenteet voivat joko tukea tai estää yksilöiden osallisuuden toteutumista sekä vahvistaa tai heikentää osallisuuden kokemuksia. Yksilön osallisuuden nähdään toteutuvan sitä vahvempana, mitä laajemmin hän saa olla mukana ja mitä enemmän hänellä on mahdollisuuksia esittää ajatuksiaan sekä vaikuttaa tehtäviin päätöksiin (Nivala, 2021, s. 39).

Osallisuuden mahdollistamiseen käytetään verbiä *osallistaminen*, joka ei kuitenkaan ole merkitykseltään täysin osallisuuteen liittyvä (Kataja ym., 2018, s. 46). Osallistaminen on keino aktivoida sekä kannustaa yksilöä osallistumaan ja saamaan osallisuuden kokemuksia (Särkelä-Kukko, 2014). Se nähdään ennalta määrättyinä toimintana, jossa yksilöä voidaan vaatia tai kehottaa osallistumaan toimintaan jollakin tietyllä tavalla (Kataja ym., 2018, s. 46; Särkelä-Kukko, 2014, s. 35). Tällöin osallisuus ei täysin toteudu, sillä osallistamisen kautta vaikuttamisen mahdollisuudet ovat paljon kapeammat rajatun toiminnan vuoksi (Kataja ym., 2018, s. 46).

Osallistuminen on myös yksi osallisuuden muodoista ja sitä voidaan pitää osallisuuden tavoitteena (Kataja ym., 2018, s. 47; Särkelä-Kukko, 2014, s. 25). Osallistuminen voi olla esimerkiksi päätöksentekoa tai erilaisiin tapahtumiin liittyvää toimintaa, johon yksilö osallistuu (Särkelä-Kukko, 2014, s. 35). Osallistuminen voi lisäksi olla passiivista toimintaa, jolloin yksilö ei osallistu toimintaan aktiivisesti tai ole siinä mukana tunnetasolla (Kataja ym., 2018, s. 47). Osallisuudessa yksilö voi määrittää oman osallistumisen tasonsa: vaikka kaikki osallistuisivat samaan tekemiseen, se ei välttämättä tarkoita sitä, että yksilö kokisi olevansa siihen osallinen (Booth, 2011, s. 310; Kataja ym., 2018, s. 47; Särkelä-Kukko, 2014, s. 48). Osallistumisen kautta yksilö voi vaikuttaa ympäristössään tapahtuviin asioihin ja toimia siinä aktiivisesti sekä sitoutuneesti (Rouvinen-Wilenius, 2014, s. 51).

Yksi varhaiskasvatussuunnitelmaan (Opetushallitus, 2022, s. 19) kirjatuihin varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin periaatteista on osallisuus, minkä pohjalta niin lasten kuin huoltajienkin osallisuus tulisi varhaiskasvatuksessa mahdollistaa. Bruderin ja Dunstin (2015, s. 206) tutkimustulosten perusteella kuitenkin

kin selviää, että kasvattajat eivät osallista huoltajia riittävästi varhaisen puuttumisen tai esiopetuksen erityisopetuksen suunnitteluun. Tulosten mukaan huoltajien osallisuudella oli vaikutusta siihen, millaiseksi he kokivat palveluntuottajan eli esiopetusyksikön. Esimerkiksi esiopetuksen erityisopetuksessa huoltajien osallisuus oli vähäistä ja tämä vaikutti negatiivisesti huoltajien näkemyksiin henkilöstön ja palveluntuottajien ammattitaidosta.

3.2 Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatustilain (540/2018) 3 § mukaan varhaiskasvatuksen yksi tavoitteista on toimia yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa sekä tukea lapsen huoltajaa kasvatustyössä. Yhteistyön merkitys lapsen huoltajien kanssa ja huoltajien rooli korostuu erityisesti silloin, jos lapsella on tuen tarpeita (Lai & Vadeboncouer, 2012, s. 867; Opetushallitus, 2022, s. 37). Tavoitteena on toimia yhdessä huoltajien kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen tukemisessa sekä huomioida lapsen hyvinvointi (Varhaiskasvatustilain 540/2018 3 §). Huoltajien mahdollisuudesta vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen voidaan käyttää sanaa osallisuus. Huoltajien osallisuus lapsensa varhaiskasvatukseen perustuu siihen, että huoltajilla on kasvatusoikeus omaan lapseensa nähden, jolloin osallisuus on luonnollinen osa lapsen huoltajuutta (Venninen ym., 2011, s. 1).

Osallisuuden ja osallistamisen käsitteitä voidaan miettiä myös lapsen huoltajien näkökulmasta. Huoltajien näkeminen lapsensa ensisijaisina kasvattajina on yksi edellytys huoltajien osallisuuden toteutumiselle (Acar & Akamoglu, 2014, s. 86). Katajan ym. (2018, s. 46) mukaan huoltajille annetaan usein mahdollisuus osallistumiseen lapsensa varhaiskasvatukseen, sillä heille tarjotaan rajattuja kyselyitä tai rakenteita, joiden avulla pyritään saamaan huoltajien näkemyksiä tiettyihin aiheisiin. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen arkeen ja tehdä aloitteita lasta koskeviin asioihin liittyen. Huoltajille suunnatut vanhempainillat ovat yksi keino osallistaa huoltajat mukaan varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen (Venninen & Purola, 2013).

Huoltajien oikeutta osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin tukee se, kuinka kunnat ja opettajat yhä enemmän ohjaavat ja tiedottavat huoltajia varhaiskasvatuksen tavoitteista sekä pedagogisista tavoitteista (Purola ym., 2022, s. 91). Suomen viimeaikaiset opetusasiakirjat (Opetushallitus, 2022; Opetushallitus, 2014) velvoittavat opettajia luomaan tarvittavat puitteet vanhempien osallisuuden toteutumiseksi. Varhaiskasvatuksen hallinnon siirtyminen sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen vuonna 2013 on muuttanut näkemystä huoltajien osallisuuden toteutumisesta ja sen myötä huoltajia on esimerkiksi otettu enemmän osaksi asiakirjojen suunnittelua (Purola ym., 2022, s. 92; Ranta ym., 2021, s. 64).

Mapp (2002) kuvaa, että huoltajien osallisuuden edistäminen lapsensa kasvatuksessa voi lähteä liikkeelle kysymyksistä, miten ja miksi osallisuutta edistetään. Uusimäki ym. (2019) painottavat yhteistyön käynnistämisen perheiden suuntaan olevan kasvattajien tehtävä, joka vaatii asiantuntevia yhteistyötaitoja perheiden kohtaamiseen ymmärtävästi ja kunnioittavasti. Mapp (2002) lisää huoltajien osallisuuteen vaikuttavan kasvattajien asennoitumisen huoltajiin: kuinka kasvattajat toivottavat huoltajat tervetulleiksi, kunnioittavat huoltajien osallisuutta ja ovat yhteydessä huoltajiin lapsen oppimisen asioissa. Perheiden saama tuki kasvattajilta voi parhaimmillaan edesauttaa huoltajien osallistumisen halua ja lisätä osallisuuden kokemuksia, kun huoltajat voivat osallistua omasta roolistaan arvostettuina (ks. Sadownik ym., 2022, s. 315). Nämä yksittäiset seikat yhdessä määrittävät, kuinka huoltajat kokevat osallisuutensa toteutuvan lapsensa asioissa (Mapp, 2002).

Huoltajien tulee saada osallistua esimerkiksi lapsensa varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin, jonka avulla heidän osallisuuttaan edistetään (Opetushallitus, 2022, s. 19). Kasvattajien tulee suunnitella sekä luoda kasvattajille ja huoltajille mahdollisuuksia keskusteluihin ja vuorovaikutukseen (Oranen, 2013, s. 124). Päivittäiset tiedonvaihdot lapsen oppimisen asioista perheen ja varhaiskasvatuksen kesken on erityisen tärkeää, kun huoli lapsen hyvinvoinnista nousee esille. Kasvattajien ja huoltajien toisilleen jakamat näkemykset ja tiedot lapsen oppimisen ja kehityksen asioista muodostavat pohjan lapsen hyvinvoinnille. (Purola ym., 2022, s. 94–95.) Alasuutarin ym.

(2014, s. 35) raportissa, jossa kuvattiin huoltajien näkemyksiä varhaiskasvatuspalveluiden merkityksestä ja toimivuudesta sekä huoltajien ja kasvatushenkilöstön yhteistyöstä, 85 % huoltajista koki, että heidän kasvatusnäkönsä kuunnellaan. Toisaalta kaikki huoltajat eivät kuitenkaan olleet täysin tyytyväisiä tiedonkulkuun, mutta 78 % koki kuitenkin saavansa tarpeeksi tietoa lapsensa päivästä. Vennisen ja Purolan (2013) tutkimukseen osallistuneista kasvattajista osa koki, että huoltajien osallistumista päiväkodin toimintaan oli mahdollista tukea. Vastaavasti toiset kasvattajista kokivat, että huoltajien konkreettinen osallistuminen toimintaan häiritsisi ja vaikeuttaisi kasvattajien omaa työtä eikä esimerkiksi toiminnan suunnitteluun osallistuminen kuuluisi huoltajille.

Cameron ja Tveit (2019) selvittivät tutkimuksessaan tukea tarvitsevien lasten huoltajien ja kasvattajien onnistuneen yhteistyön piirteitä. Huoltajien ja kasvattajien haastatteluiden perusteella yhteistyöstä löytyi niin sisäisiä kuin ulkoisia piirteitä. Sisäiset yhteistyön piirteet liittyivät huoltajien ja kasvattajien väliseen vuorovaikutukseen, jolle nähtiin tärkeänä esimerkiksi vuorovaikutuksen dialogisuus, ymmärrys yhteisistä tavoitteista ja vastuunjaosta sekä säännöllinen yhteydenpito ja tiedonkulku. Tutkittavat korostivat selkeän ja avoimen viestinnän tärkeyttä tukea tarvitsevan lapsen kohdalla.

Cameron ja Tveit'n (2019) tutkimuksessa löytyneet ulkoiset yhteistyön piirteet liittyivät olosuhteisiin kuten kasvattajien ammattimaisuuteen ja uusien yhteistyömahdollisuuksien luomiseen. Tutkittavat kokivat, että ulkoiset piirteet vaikuttivat ensisijaisesti lapsen saamaan tuen laatuun eli kasvattajien ja varhaiskasvatuksen osaamiseen sekä perheen tarpeisiin vastaamiseen. Tutkimuksessa selvisi, että yhteistyön ulkoisiin tekijöihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Tämän Cameronin ja Tveit'n (2019) toteuttaman tutkimuksen mukaan sisäisten ja ulkoisten piirteiden välistä suhdetta ei osata ottaa tarpeeksi huomioon kasvattajien ja tukea tarvitsevien lasten huoltajien välisessä yhteistyössä.

Huoltajien osallisuus ei aina toteudu halutulla tavalla, vaikka kasvattajien tavoitteena olisikin huoltajien osallisuuden mahdollistaminen. Mawjee ja Grieshop (2002) selvittivät tutkimuksessaan opettajien näkemyksiä siitä, mitä syitä he kokevat olevan huoltajien osallisuuden rajallisuuden taustalla. Opettajat

eivät kokeneet, että heillä olisi odotuksia huoltajien osallisuudelle, mutta he kokivat osallisuuden esteenä vaikuttavan moninaisia syitä kuten huoltajan oma työ, perheen muut lapset tai omat kokemukset omien huoltajien osallisuudesta huoltajan omaan koulutukseen. Myös Hakyemez-Paulin ym. (2018) tutkimuksessa kasvattajat mainitsivat huoltajien oman työn olevan yleensä haasteena osallistaa huoltajia lapsensa varhaiskasvatuksen toimintaan. Kasvattajat uskoivat, että huoltajat eivät halunneet olla osallisina lapsensa varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Näin ollen huoltajien osallisuuden toteuttaminen koettiin vaikeana.

Kasvattajien tehtävänä on mukauttaa varhaiskasvatuksen tarjoamat palvelut perheiden tarpeita vastaaviksi (Acar & Akamoglu, 2014, s. 95). Perheiden välillä on eroja esimerkiksi kulttuurisesti, kielellisesti ja ekonomisesti, joten toimivan sekä merkityksellisen huoltajien osallisuuden toteutumisen varmistamiseksi kasvattajien tulee olla tietoisia perheiden taustoista (Acar & Akamoglu, 2014, s. 83). Huoltajien osallisuuden muotoja suunniteltaessa kasvattajien tulee ottaa huomioon se, että kaikilla huoltajilla ei ole mahdollisuutta osallistua vanhempainiltoihin tai muuhun varhaiskasvatuksessa järjestettävään toimintaan esimerkiksi oman työnsä takia (Lammi-Taskula & Siippainen, 2018). Lisäksi huoltajien osallisuuden puutteeseen saattaa vaikuttaa huoltajien oma koulutustausta, sillä vähemmän koulutetut huoltajat saattavat kokea, että heillä ei ole kykyä osallisuuteen lapsensa koulutukseen liittyen (Mawjee & Grieshop, 2002, s. 125).

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteissa ja suosituksissa mainitaan kasvattajien ja huoltajien välisen yhteistyön lähtökohtana olevan lapsen ja hänen huoltajiensa arvos-taminen sekä luottamuksellinen ja avoin suhde (Vlasov ym., 2018). Kasvattajien tulee lisäksi mahdollistaa huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksen suunnitte-luun, toteutukseen ja arviointiin sekä suunnitella erilaisia yhteistyömuotoja ja -toimintatapoja yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen alan muutoksien vuoksi kasvattajien tulee vahvistaa aloitteitaan huoltajien osallisuuteen liittyen pitämällä osallisuus toiminnallisena ja mielekkäänä (Acar & Akamoglu, 2014, s. 86). Yhteinen toiminta ja huoltajien verkostoituminen erilaisissa tapahtumissa

vahvistaa yhteisöllisyyden kokemuksen tunnetta sekä antaa tukea varhaiskasvatuksen henkilöstön työlle (Opetushallitus, 2022, s. 22).

Halmeen ym. (2015) lapsiperheiden tuen tarpeisiin, osallisuuteen ja yhteistoiminnallisuuteen liittyvään tutkimus- ja kehittämishankkeeseen osallistuneet huoltajat ja varhaiskasvatuksen työntekijät arvioivat huoltajien osallisuuden toteutuvan varhaiskasvatuksessa kohtuullisesti. Huoltajia kannustettiin pitämään yhteyttä työntekijöihin ja huoltajien mielipidettä pidettiin yhtä tärkeänä kuin työntekijöidenkin mielipidettä. Huoltajista 16 % koki, että ei tullut kuulluksi lastaan koskevassa päätöksenteossa. Kuitenkin 72 % vastanneista huoltajista uskoi voivansa vaikuttaa lapsensa palveluihin omassa kunnassaan.

3.3 Osallisuuden malleja

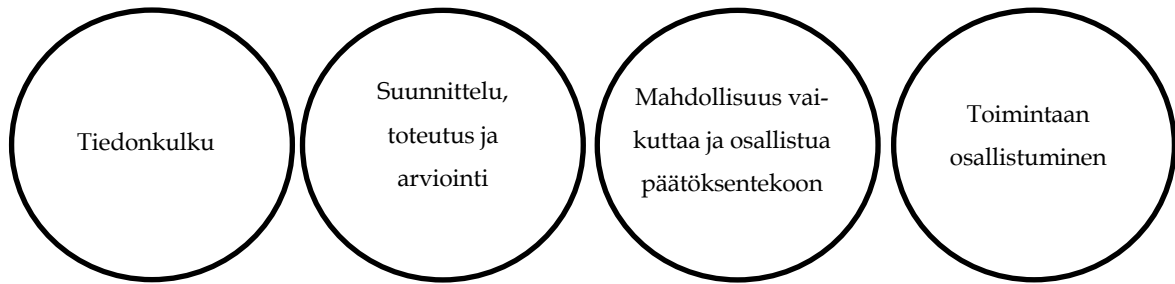
Osallisuutta ja osallisuuden toteutumisen tutkimista varten on olemassa monia malleja sekä mittareita. Mallin tai mittarin valintaan vaikuttaa aina se, kenen näkökulmasta osallisuutta halutaan tutkia. Tutkimme omassa tutkimuksessamme huoltajien osallisuutta, mutta esittelemme ensin lyhyesti eri osallisuuden näkökulmien tarkasteluun soveltuvia osallisuuden malleja. Näin luomme käsitystä siitä, millä eri tavoin osallisuutta voidaan tutkia.

Lasten osallisuutta voidaan lähestyä Hartin (1992) osallisuuden portaiden avulla tai Shierin (2001) osallisuuden tasomallin kautta. Myös Turja (2010) kuvaa lasten osallisuutta moniulotteisen osallisuuden mallin kautta. Osallisuuden kokemuksen tutkimiseen on lisäksi kehitetty Terveysten - ja hyvinvoinninlaitoksen osallisuusindikaattori (ESIS), joka selvittää osattomuuden ja osallisuuden kokemuksia (Leemann ym. 2021). Vuorenmaa (2016) on väitöskirjan tutkimuksessaan arvioinut Geneerinen vanhempien osallisuus -mittarin (G-FES) toimivuutta vanhempien osallisuuden mittaamiseen juuri suomalaisessa kontekstissa. Mittarin avulla osallisuutta voidaan tarkastella kolmella eri osa-alueella: osallisuus perheessä, osallisuus oman lapsen palveluissa ja osallisuus lasten ja perheiden palveluiden kehittämisessä (Vuorenmaa, 2016, s. 40–41).

Kohonen ja Tiala (2002) toteuttivat vuosina 1997–2002 valtakunnallisen osallisuushankkeen, jonka tarkoituksena oli edistää kansalaisten osallistumis- ja

vaikuttamismahdollisuuksia. Kuntalaisten osallisuutta tarkasteltiin jakamalla se neljään eri muotoon: tieto-osallisuuteen, suunnitteluosallisuuteen, päätösosallisuuteen ja toimintaosallisuuteen. Tieto-osallisuus sisältää kuntalaisen oikeuden saada tietoa ja tuottaa tietoa esimerkiksi saamalla tiedotteita kuntaa koskevista asioista sekä vastaamalla kyselyihin. Suunnitteluosallisuus sisältää kansalaisten erilaisiin suunnitteluprosesseihin osallistumisen. Päätösosallisuuteen kuuluu palveluiden käyttäjien valtaa päättää palveluiden tuottamisesta sekä omaa yhteisöä koskevista asioista. Toimintaosallisuus kuvaa kansalaisen omaa toimintaa hänen elinympäristössään. Sovellamme näitä Kohosen ja Tialan osallisuuden neljää eri muotoa omassa tutkimuksessamme, kun tutkimme huoltajien osallisuutta tukea tarvitsevan lapsen varhaiserityiskasvatuksessa.

Perheet ovat varhaiskasvatuspalvelujen asiakkaita, joten heillä tulee olla mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua palveluun. Suomalainen lainsäädäntö myös edellyttää kansalaisen osallisuuden toteutumista. Perustuslain (731/1999 2 §) mukaan jokaisella kansalaisella on oikeus itseään koskevaan päätöksentekoon, osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan sekä oikeus vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä ja yhteiskunnan kehittämiseen. Lisäksi kuntalaki (410/2015 22 §) määrittää kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Kansalaisten osallistuminen vaikuttamiseen ja päätöksentekoon edellyttää kahden tärkeän tekijän toteutumista: yksilön omakohtaista kiinnostusta osallistua ja vaikuttaa sekä yhteiskunnan tai yhteisön tarjoamaa mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa (Kohonen & Tiala, 2002, s. 6). Kohosen ja Tialan (2002) mallia soveltamalla pyrimme selvittämään, miten huoltajien osallisuus toteutuu näillä eri osaluilla varhaiserityiskasvatuksessa. Olemme mukailleet Kohosen ja Tialan (2002) mallia neljästä osallisuuden muodosta seuraavanlaiseksi: tiedonkulku, suunnittelu, toteutus ja arviointi, mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua päätöksentekoon sekä toimintaan osallistuminen (Kuvio 1.).

Kuvio 1. Huoltajien osallisuuden neljä muotoa Kohosen ja Tialan (2002) mallia mukaillen.

Tiedonkululla tarkoitamme huoltajien mahdollisuutta saada ja jakaa tietoa lapsensa varhaiskasvatukseen liittyvistä asioista. Suunnittelulla, toteutuksella ja arvioinnilla tarkoitamme sitä, miten huoltajien oikeus osallisuuteen näillä osa-alueilla toteutuu. Huoltajilla tulisi olla myös mahdollisuus vaikuttaa sekä osallistua päätöksentekoon lapsensa varhaiskasvatusta koskevissa asioissa. Näiden lisäksi huoltajien tulisi saada osallistua niin heille kuin heidän lapsilleen järjestettävään toimintaan varhaiskasvatuksessa.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2022) korostavat osallisuutta edistävien toimintatapojen kehittämistä. Huoltajien osallistuminen varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön suunnitteluun ja kehittämiseen edistää osallisuutta, jonka takia varhaiskasvatuksen tulee kiinnittää huomiota huoltajan osallisuutta edistäviin toimintatapoihin (ks. Opetushallitus, 2022, s. 19; s. 22). Tämän laadullisen tutkimuksen tehtävänä on selvittää, miten huoltajien osallisuus toteutuu tukea tarvitsevan lapsen varhaiserityiskasvatuksessa. Tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa siitä, millaisia tapoja huoltajat kuvaavat osallisuuden mahdollistamiseen käytettävän. Lisäksi selvitämme, mitä toiveita huoltajilla on osallisuutensa toteutumisesta. Tutkimuskysymyksinä ovat:

1. Miten huoltajien osallisuus toteutuu varhaiserityiskasvatuksessa?
2. Miten huoltajat toivoisivat osallisuutensa toteutuvan varhaiserityiskasvatuksessa?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena on ymmärtää tarkasteltavaa ilmiötä tutkittavien näkökulmasta (ks. Juuti & Puusa, 2020). Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään tutkimaan ihmisten ajatuksia ja tulkintoja tutkittavana olevasta asiasta (Puusa & Juuti, 2020a). Sen tavoitteena on tuottaa tutkimuksen kohteesta mahdollisimman runsas ja syvälinen käsitys yhdistelemällä yksittäisiä tapauksia, joiden avulla voidaan vaikuttaa käytäntöön sekä rakentaa teoreettista ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä (Kallio & Palomäki, 2020; Puusa & Julkunen, 2020). Laadullisen tutkimuksen avulla pyritään ymmärtämään ihmisten tapoja nähdä ja antaa merkityksiä omille kokemuksilleen ja ympäröivälle maailmalle (Ravitch & Carl, 2021, s. 4).

Laadullinen tutkimus soveltui tutkimuksemme lähestymistavaksi, sillä tavoitteenamme oli kerätä yksityiskohtaista tietoa huoltajien osallisuudesta ja rakentaa näin kuvaa sen toteutumisesta varhaiserityiskasvatuksessa. Laadullisen tutkimuksen lähestymistapaa tuki myös pyrkimyksemme saavuttaa ymmärrystä osallisuudesta tukea tarvitsevien lasten huoltajien näkökulmasta. Tässä luvussa kerromme tarkemmin tutkimukseemme osallistujista ja aineistonkeruusta, aineiston analyysistä sekä eettisistä ratkaisuista.

5.1 Tutkimukseen osallistujat ja aineistonkeruu

Tutkimukseen osallistujiksi valittiin varhaiserityiskasvatuksessa tukea tarvitsevien lasten huoltajat. On tärkeää, että henkilöt, joilta aineistoa kerätään, tietävät paljon tutkittavasta ilmiöstä tai heillä on siitä kokemusta (Puusa & Juuti, 2020a; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tällöin tutkittavien valinnan tulee olla harkittua ja tarkoitukseen sopivaa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Haastateltavien löytämistä helpottaa, jos tutkimuksen aihe on sellainen, johon haastateltavat haluavat ottaa kantaa (Hyvärinen, 2017). Tutkimukseemme osallistuvilla huoltajilla oli parhaiten tietoa osallisuutensa toteutumisesta tukea tarvitsevan lapsensa varhaiskasvatuksessa. Tukea tarvitsevalla lapsella tarkoitamme tässä tutkimuksessa lasta, joka saa kehitykseensä ja oppimiseensa yksilöllistä tukea varhaiskasvatuksessa.

Tutkimukseen osallistujien tavoittamiseksi laitoimme helmikuussa 2022 tukea tarvitsevien lasten huoltajille tarkoitettuihin Facebook-ryhmiin ilmoituksen, jossa kerroimme etsivämme haastateltavia tutkimukseemme. Kerroimme ilmoituksessa tutkimuksemme tavoitteesta ja tutkimuksen järjestelyistä. Kriteerinä haastateltaville oli, että heidän lapsensa tulisi saada yksilöllistä tukea kehitykseensä ja oppimiseensa varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa. Halusimme, että aineistonkeruu ei kohdistu mihinkään tiettyyn alueeseen vaan halusimme saada haastateltavia tutkimukseemme eri puolelta Suomea. Tämän takia päädyimme etsimään haastateltavia tutkimukseemme internetin kautta.

Tutkimukseemme osallistui kahdeksan tukea tarvitsevan lapsen huoltajaa eri puolelta Suomea. Tutkimukseen osallistujat olivat iältään 27–42-vuotiaita ja sukupuoleltaan naisia. Haastateltavien tukea tarvitsevat lapset olivat iältään 1,5–6-vuotiaita, joista kaksi sai tehostettua tukea ja viisi erityistä tukea kehitykseensä ja oppimiseensa varhaiskasvatuksessa. Yhden tutkimukseen osallistuneen huoltajan lapsen kohdalla ei oltu vielä tehty tuen päätöstä haastatteluun osallistumisen aikana, mutta huoltajan kertomuksen perusteella lapsi kuitenkin sai yksilöllistä tukea kehitykseensä ja oppimiseensa ja lapsi oli saamassa päätöksen yksilöllisen tuen tarpeesta. Kukaan tutkimukseen osallistuneiden huoltajien lapsista ei osallistunut varhaiskasvatukseen vuorohoidossa vaan kaikki osallistuivat varhaiskasvatukseen varhaiskasvatussyksikön yleisten aukioloaikojen puitteissa.

Tutkimuksemme aineisto koostuu huoltajien haastatteluista. Haastattelujen kesto vaihteli noin 25 minuutista 60 minuuttiin. Haastattelumenetelmänä käytimme puolistrukturoitua haastattelua, jonka mukaisesti näkökulma haastatteluun on valittu etukäteen, mutta haastattelu ei noudata tiettyä kaavaa (ks. Tiittula & Ruusuvuori, 2005). Puolistrukturoidun haastattelun yksi tunnetuimmista muodoista on teemahaastattelu, jossa jokaisen haastateltavan kanssa käydään läpi samat teemat ja kysymykset, mutta kysymysten muotoilu ja järjestys voivat vaihdella haastattelun aikana (Tiittula & Ruusuvuori, 2005). Teemahaastattelun etuna on, että haastattelun aikana tutkija voi tarkentaa ja syventää kysymyksiä tutkittavien vastauksien pohjalta sekä käydä keskustelua tutkittavan kanssa (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Haastattellessa toista henkilöä tulee muistaa, millaista aineistoa haluaa kerätä, sillä tämä vaikuttaa aina muodostettuihin haastattelukysymyksiin (Hyvärinen, 2017). Haastattelukysymyksiä miettiessämme pyrimme muodostamaan niistä sellaisia, että tutkittava voisi kuvailla omia ajatuksiaan mahdollisimman vapaasti. Haastattelujen aikana haastateltavat kysyivät meiltä tarkentavia kysymyksiä esimerkiksi käsitteisiin liittyen, jolloin selvensimme heille, mitä käsitteellä tässä tutkimuksessa tarkoitamme. Lisäksi toistimme välillä haastattelukysymyksen haastateltavan niin pyytäessä.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina helmi-maaliskuun 2022 aikana etäyhteyksin Jyväskylän yliopiston tietoturvallisen Zoom-palvelun kautta. Haastattelut nauhoitettiin Zoom-palvelun nauhoitustoiminnon avulla ja nauhoitukset tallennettiin Jyväskylän yliopiston suojatulle U-asemalle. Haastatteluiden nauhoittaminen auttaa tutkijaa palaamaan takaisin haastattelutilanteeseen sekä raportoimaan haastattelun aineistoa paremmin (Tiittula & Ruusuvuori, 2005). Nauhoitukset onnistuivat litterointien näkökulmasta hyvin. Joillakin haastateltavista ilmeni ongelmia mikrofoniin käytössä, mutta kaikki haastattelut saatiin kuitenkin toteutettua onnistuneesti niille sovittuina ajankohtina.

Ennen ensimmäistä haastattelua muokkasimme haastattelukysymyksiämme kysymystä kahdeksan (ks. Liite 1.) poistamalla siitä alakohdat *päivittäin, viikoittain ja kuukausittain*, sillä koimme, että emme olisi saaneet niiden avulla tutkimuksemme kannalta kysymykseen lisätietoja. Koimme myös, että alakysymykset olisivat olleet haastateltaville haastavia pohtia. Lähetimme haastattelurungon (ks. Liite 2.) tutkittaville haastattelun ajankohdan sopimisen jälkeen, jotta haastateltavat pystyivät halutessaan valmistautumaan haastattelun sisältöön etukäteen. Haastattelussa on tärkeintä saada paljon tietoa tutkittavasta asiasta, jolloin tutkijan on perusteltavaa antaa haastateltavalle haastattelukysymykset tai -teemat etukäteen (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Lisäksi haastattelukysymyksiä lähettämällä etukäteen halusimme mahdollistaa tutkittaville helpomman lähestymisen osallistua haastatteluun sekä luomaan sidosta tutkittavan ja tutkijoiden välille ennen haastattelua. Emme kuitenkaan lähettäneet tutkittaville suoria haastattelukysymyksiä, sillä se olisi voinut vaikuttaa haastattelun kulkuun siten, että haastateltava olisi vain siirtänyt ajatuksensa meille (ks. Hyvärinen, 2017).

5.2 Aineiston analyysi

Jaoinme haastatteluista kertyneet nauhoitukset siten, että molemmat litteroivat neljä haastattelua. Haastattelut litteroitiin mahdollisimman tarkasti säilyttäen haastateltavien puhekielisyys. Litteroidessa aineistoa poistimme haastatteluista joitakin sanoja (niinku, öö, mm, sitten), jotta aineistoa oli sujuvampi lukea. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 50 sivua (fonttikoko 12, riviväli 1,5). Tutkimuksen aineistossa huoltajat eroteltiin tunnuksilla H1-H8. Tutkijat ilmaistiin aineistossa tunnuksilla T1 ja T2. Haastattelujen litteroinnin jälkeen aloitimme aineiston analyysivaiheen. Tutustuimme aineistoon ja luimme sitä useaan otteeseen läpi etsien vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Olennaista on, että kerätty aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tavoitteena onkin luoda selkeä ja jäsenelty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Aineiston analyysimenetelmänä käytimme teorialähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysissä tavoitteena on tiivistää aineisto selkeään muotoon säilyttäen sen sisältämä informaatio (Puusa, 2020; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Teorialähtöinen sisällönanalyysi on deduktiivista päättelyä, jossa aineiston analyysin luokittelu perustuu johonkin aikaisempaan teoriaan, malliin tai käsitejärjestelmään (Patton, 1999, s. 453; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Deduktiivisessa päättelyssä edetään yleisestä aiheesta yksityiskohtaisempaan johtopäätökseen (ks. Tuomi & Sarajärvi, 2018). Oma analyysimme pohjautui Kohosen ja Tialan (2002) osallisuuden malliin, jota sovelsimme omaan tutkimukseemme (ks. s. 20.) Osallisuuden mallin avulla lähestyimme aineistoamme deduktiivisesti löytääksemme yksityiskohtaisempia tuloksia. Hyödynsimme mallia aineiston analyysivaiheessa etsimällä aineistosta kohtia, jotka sopivat osallisuuden mallin osa-alueisiin. Malli auttoi meitä myös luomaan haastattelukysymyksiä, jolloin hyödynsimme osallisuuden mallia käsittelemällä kysymyksissä kaikki neljä mallin kohtaa.

Teorialähtöisen sisällönanalyysin ensimmäisenä vaiheena on muodostaa analyysirunko (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkimuksemme analyysissä valitsimme analyysirungoksi Kohosen ja Tialan (2002) mallista muokkaamamme osallisuuden mallin. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan analyysirungon tehtävänä on auttaa poimimaan aineistosta ne asiat, jotka kuuluvat analyysirunkoon

sekä lisäksi ne asiat, jotka jäävät analyysirungon ulkopuolelle. Ulkopuolelle jäävistä asioista voidaan muodostaa uusia luokkia ja tällä tavoin testata aikaisempaa teoriaa tai mallia (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Kun olimme valinneet analyysirungon, aloimme etsiä aineistosta kohtia, jotka liittyivät osallisuuden mallimme neljään osa-alueeseen: tiedonkulku, suunnittelu, toteutus ja arviointi, mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua päätöksentekoon sekä toimintaan osallistuminen. Kunkin osa-alueeseen liittyvät kohdat merkitsimme aineistoon eri värein. Analyysirungon ulkopuolelle jääneistä asioista emme saaneet muodostettua kuvaavaa uutta luokkaa, joten osallisuuden mallimme pysyi neljän osa-alueen mallina.

Kun olimme löytäneet aineistosta analyysiimme sopivia alkuperäisiä ilmauksia, pelkistimme ilmaukset sisällönanalyysin periaatteita noudattaen. Aineiston pelkistämisyvaiheessa meidän tuli huomioida, että yhdestä lausumasta voi löytyä moniakin pelkistettyjä ilmauksia (ks. Tuomi & Sarajärvi, 2018). Pelkistämisen jälkeen aloimme luokitella aineistoa etsimällä pelkistetyistä ilmauksista samanlaisuuksia ja erilaisuuksia (ks. Puusa, 2020). Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet yhdistelimme alaluokiksi ja edelleen yläluokiksi ja pääluokiksi. Teorialähtöisen sisällönanalyysin lähestymistavan ja osallisuuden mallimme vuoksi molempiin tutkimuskysymyksiimme muodostui yläluokiksi mallimme mukaiset neljä samannimistä yläluokkaa. Olemme avanneet ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysia taulukossa 1.

Taulukko 1

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysi.

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Päivittäiset keskustelut lapsesta	Tiedonkulku	
Lapsen tuentarvetta ja tukikeinoja koskevat asiat		
Lapsen tuen tarpeen tunnistaminen		
Tuen suunnittelu	Varhaiskasvatuksen suunnittelu,	
Tuen toteuttaminen	toteutus ja arviointi	
Tuen arviointi		Huoltajien osallisuuden toteutuminen varhaiserityiskasvatuksessa
Huoltajien mielipiteiden kuuleminen	Vaikuttaminen ja päätöksenteko	
Huoltajille järjestetyt tapahtumat	Toimintaan osallistuminen	
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut		

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla analyysimme eteni samoin tavoin kuin ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla. Toisen tutkimuskysymyksen analyysirunko on nähtävillä liitteissä (Liite 3.).

5.3 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksen luotettavuudesta olemme huolehtineet pseudonymisoidulla tutkimukseen osallistujat kooditunnistein (H1-H8) haastattelujen litteroinnin yhteydessä. Tutkittavien yksilöllisyyden suojaamiseksi olemme häivyttäneet aineistosta kaikki ne tiedot, joista tutkimuksen osallistujat olisivat tunnistettavissa. Tällaisia tietoja olivat esimerkiksi paikkakunnan ja tutkittavan lapsen nimen mainitseminen haastattelun aikana. Haastateltavien tietoja tulee säilyttää luottamuksellisesti ja heidän anonymiteettinsä tulee säilyttää tutkimuksen tuloksia raportoidessa (Tiittula & Ruusuvoori, 2005). Tallennetut haastattelut sekä litteroinnit

ovat olleet meidän kahden tutkijan omassa käytössä ja olemme säilyttäneet aineistoa asianmukaisesti suojattuna Jyväskylän yliopiston U-aseamalla.

Ennen haastatteluja lähetimme tutkittaville tutkimukseen liittyvät tietosuojat (Liite 4.), tiedote- sekä suostumuslomakkeet. Tutkittavien suostumusta osallistua tutkimukseen kysyimme kirjallisesti sähköpostin välityksellä haastattelun ajankohtaa sovittaessa. Myös tiedotteessa tutkimuksen aiheesta ja suostumuksesta osallistua tutkimukseen (Liite 5.) kerroimme, että osallistumalla tutkimushaastatteluun tutkittava antaa suostumuksensa osallistua tutkimukseen. Painotimme tutkittaville haastatteluiden alussa tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista ja tutkimusprosessin pystyi omalta kohdaltaan keskeyttämään missä vaiheessa tahansa tutkimuksen teon aikana. Tutkittavalla oli myös mahdollisuus kieltäytyä vastaamasta johonkin haastattelun aikana esittämämme kysymykseen. Hyvärisen (2017) mukaan tutkimuksen teon eettisiin toimintatapoihin kuuluu, että tutkittaville kerrotaan avoimesti, mistä haastattelussa on kysymys ja missä haastattelun tietoja säilytetään. Tutkijan tulee olla avoin sen suhteen, millaiseen tarkoitukseen haastattelun tietoja käytetään.

Tutkittavilta kerättiin tarvittavia taustatietoja kuten tutkittavan nimi, sähköpostiosoite, ikä, sukupuoli sekä lapsen tuen tarve. Tutkittavien tiedot, haastatteluaineistot ja litteroinnit tuhoetaan tutkimuksen valmistuttua syksyllä 2022. Ennen näiden tuhoamista lähetämme tutkittaville sähköpostilla tiedon tutkimuksemme valmistumisesta sekä linkin julkaistuun valmiiseen tutkimukseemme. Aineistoa analysoidessa tarkistimme, että tutkittavien anonymiteetti säilyy koko tutkimuksen teon ajan. Luottamuksella annettujen tietojen suojaaminen on yksi tärkeimmistä tutkimuseettisistä toimintatavoista (TENK, 2012). Tutkittaville on annettava tarvittava informaatio siitä, miten suorat ja epäsuorat tunnistetiedot säilytetään sekä miten niiden luottamuksellisuus turvataan tutkimuksenteon aikana (Kuula, 2015). Haastattaville tulee kertoa myös totuudenmukaisesti haastattelun tarkoituksesta (Tiittula & Ruusuvuori, 2005).

Tutkimusprosessissamme toteutui kahden tutkijan välinen yhteistyö eli tutkijatriangulaatio (ks. Aaltio & Puusa, 2020). Tutkijatriangulaatio näyttäytyi tutkimuksessamme koko tutkimusprosessin ajan pohtivana ja keskustelevana otteena. Aineiston analyysivaiheessa tutkijatriangulaatiosta oli meille hyötyä, sillä

pystyimme yhdessä pohtimaan sopivia luokkien käsitteitä luokittelurunkoomme. Aineiston analyysin suorittaminen yhdessä oli toimivaa ja jakoi vastuuta tehdyistä valinnoista kahden tutkijan välille. Analyysiprosessi myös eteni, sillä palautetta oli mahdollista saada heti tutkijaparilta. Tutkijatriangulaatio lisää tutkimuksemme luotettavuutta, sillä olemme molemmat perehtyneet huolella tutkimuksemme aineistoon. Lisäksi tutkijatriangulaatio voi mahdollistaa tutkitavan ilmiön ymmärtämistä kahdesta eri näkökulmasta (Salkind, 2010). Jaoimme haastatteluaineistot puoliksi haastattelujen jälkeen, mutta olemme tarkistaneet toistemme litteroinnit sekä lukeneet niitä läpi puolin ja toisin aineiston analyysivaiheen ja tulosten raportoinnin aikana.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esittelemme tutkimuksemme tulokset. Kuvaamme tulokset osallisuuden mallimme mukaisesti neljässä osassa: tiedonkulku, varhaiskasvatuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi, vaikuttaminen ja päätöksenteko sekä varhaiskasvatuksen toimintaan osallistuminen. Esittelemme jokaisessa alaluvussa ensin, miten huoltajien osallisuus toteutuu nyt kyseisessä osallisuuden mallin osassa, jonka jälkeen kuvaamme huoltajien toiveita osallisuuden toteutumiseksi. Luvun loppuun olemme koonneet yhteenvedon tutkimuksemme tuloksista. Tuloksien kuvailussa käytämme lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta lyhennettä *vasu* ja varhaiskasvatussuunnitelmiin liittyvistä keskusteluista lyhennettä *vasukeskustelu*, joita myös tutkittavamme käyttävät vastauksissaan.

6.1 Tiedonkulku

Tiedonkulun toteutuminen. Jokainen tutkimukseen osallistunut huoltaja kertoi tiedonkulkuun liittyviä asioita, jonka kautta he kokivat osallisuutensa toteutuvan lapsensa varhaiskasvatuksessa. Suurin osa huoltajista kertoi käyvän keskustelua päivittäin omasta lapsestaan kasvattajien kanssa. Lapsesta jaetaan arkisia asioita ja huoltajat kuulevat lapsen varhaiskasvatuspäivän tapahtumista: *”Että se on enemmänkin tällästä arjen, arjen jakamista enemmän tai vähemmän.”* Lapsesta ja lapsen varhaiskasvatuspäivästä jaetaan myös tarkempia tietoja keskustellen kasvattajien kanssa:

Esimerkki 1

Et hänellä on oma avustaja päiväkodissa, niin on helpompi keskustella, kun on yksi ihminen, joka on vastuussa meidän lapsestamme. Hän tietää, miten on päivän aikana käyttäytynyt. Plussana se, että kirjoittaa vielä viestivihkoon, niin jos on toinen hakija, mä tiedän tasan tarkkaan, mitä on tapahtunut. (H5)

Huoltajat kertoivat, että keskustelua lapsen päivittäisistä asioista käydään usein erilaisten viesti- tai reissuvihkojen, Wilma-sovelluksen sekä puhelimen välityksellä: *”He lähettää Whatsappin kautta aika paljon kuvia, et se on kiva nähdä tavallaan*

sitten lasta siellä mukana niissä toiminnoissa et se on ollu ihan kiva lisä." Yksi huoltajista mainitsi, että ei näe kasvattajia päivittäin, sillä lapsi kulkee taksilla varhaiskasvatukseen. Tällöin kodin ja varhaiskasvatuksen välinen yhteydenpito tapahtuu reissuvihkon kautta:

Esimerkki 2

Lapsi menee taksilla tarhaan ja tulee takas sillä taksilla. Et mä en nyt enää päivittäin nää niitä tarhantätejä, mutta meillä on käytössä semmonen reissuvihko. Että sinne ne kyllä sitten laittaa joka päivä kuulumisia ja mä laitan joskus viestilläkin jotain, jos on jotain semmosta, mitä en oo nyt huomannu siihen reissuvihkoon esimerkiks kirjottaa. -- Sinne reissuvihkoon esimerkiksi kirjoitetaan ihan mitä lapsi on syönyt, mitä ne on tehny sinä päivänä tai jos joku juttu on onnistunu erityisen hyvin. Esimerkiks niil on semmosia koritehtäviä nii ehkä niistä tehtävistä jotain saatetaan sanoa tai jos lapsi on leikkinyt jotain mieluisaa leikkiä. (H3)

Toisaalta huoltajat kertoivat, että yksityiskohtaisempaan keskusteluun lapsesta ei ole päivittäin aikaa tai keskustelua ei tapahdu ollenkaan: *"Päivittäin ei oo aikaa tommosiin keskusteluihin ryhtyä tai tommosia yksityiskohtia keskustella nii sitte voi satuaikin, että tieto ei kulje."* Huoltajat kertoivat tiedostavansa ja aistivansa varhaiskasvatuksesta kiireen tunteen sekä sen, että huoltajan yksilölliseen kohtaamiseen ei ole aikaa: *"Että on paljon niitäki päiviä ku mennään päiväkotiin nii siinä jo itekki huomaa sen, että nyt on aika kova kiirus. Ettei välttämättä pysty ottamaan sitä vastaan sitä yhteistä hetkeä vaan sitten on vaan kiitos ja heippa, tässä tää lapsi nyt ois."* Huoltajien kertoman mukaan yksilöllisen kohtaamisen kasvattajan kanssa ollessa vähäistä myös osallisuuden tunne jää puutteelliseksi.

Yksi huoltajista kertoi, että kasvattajien kanssa keskusteluyhteys puuttui kokonaan. Keskustelua tapahtuu harvoin ja huoltaja kertoi, että hän saa lapsensa kautta tietoa päivän tapahtumista silloin, kun hän ei kasvattajilta sitä saa. Usea huoltajista kertoi myös, että tietoa lapsen tukitoimista ei saa päivittäin tai edes viikoittain: *"Et ainoostaa se, että mä tiedän, että se on kerran viikossa siellä pienryhmätoiminnassa."* Yksi huoltajista kertoi, että lapsella oli edellisessä päiväkodissa ollut käytössä kuvareissuvihko, jota kasvattajat eivät kuitenkaan halunneet ottaa käyttöön lapsen siirtyessä uuteen päiväkotiin. Näin ollen lapsen päivästä kertominen muuttui siirtymän jälkeen suppeammaksi.

Huoltajien mielestä heidän oma-aloitteellisuudellaan on suuri rooli siinä, millaista tietoa he lapsen päivästä saavat. Jos huoltaja haluaa lapsen päivästä tai tuenprosessista enemmän tietoa, tulee hänen kysyä sitä kasvattajilta itse: *"Mut*

esimerkiks mitä nyt oon nähnyt ryhmänopettajaa, nii ei hän nyt ala mulle kertomaan mitään, missä nyt mennään, jos myö tavataan ellen minä erikseen kysy.” Lisäksi huoltajat mainitsivat, että lapsen viejä tai hakija vaikuttaa siihen, mitä tietoa lapsen asioista saa.

Huoltajat kokivat, että tiedonkulku eri varhaiskasvatuksen henkilökunnan jäsenten kanssa vaihtelee ja se vaikuttaa huoltajien kokemukseen osallisuudesta. Huoltajien mukaan toiset kasvattajista kertovat lapsen päivästä tarkemmin kuin toiset: *”Toiset hoitajat on sit semmosii et he haluu paljo tarkemmi tuoda asioist esille ja jos on joku pieniki joku raivokohtaus lapsilla nii he haluu kertoo sen tosi tarkasti.”* Yleisesti huoltajien mukaan tiedon saamiseen vaikuttaa se, vastaanottaako tai luovuttaako lapsen huoltajalle lapsen oman ryhmän kasvattaja vai jonkun muun ryhmän kasvattaja:

Esimerkki 3

Etä tota hyvin harvoin tuntuu olevan siel ne miun lapsen oman ryhmän henkilöstöä. Etä se päivittäinen vuorovaikutus voi olla naapuriryhmän aikuisen kanssa, kuka ottaa esimerkiksi lapsen vastaan. Siinä sit yleensä muutama sana vaihdetaan, että jos on ollut aamus jotain kummallisempaa tai on jotain mitä erityisemmin haluaa jakaa vaikka vapaapäivistä tai lomista tai näin. (H2)

Huoltajat mainitsivat, että kasvattajien kanssa keskustellaan usein silloin enemmän, jos lapsella on ollut päivän aikana ristiriitatilanteita tai ilmennyt muita hankaluuksia. Tällöin huoltajat ja kasvattajat voivat yhdessä etsiä ratkaisua tilanteeseen:

Esimerkki 4

Esimerkkinä on tämmönen, että lapsella oli vähän haastavaa, ku ryhmään tuli uus lapsi. Nii tää uus lapsi ei sitten tienny näitä ryhmän sääntöjä ja siitä sitten meidän lapselle tuli vähän semmosta et hän kovasti yritti opettaa tälle uudelle lapselle niitä sääntöjä. Siitä sitten meille kerrottiin ja yritettiin yhes pohtia, että miten siitä parhaiten pääsis eteenpäin. (H8)

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa huoltajat kertoivat käyvänsä keskustelua yleisimmin puhelimitse tai Wilma-sovelluksen kautta: *”Wilman välityksel kans tuodaa ja käydää keskusteluu sitte erityisopettajanki kans.”* Huoltajien mielestä tapaamisia varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa on vähän: *”Mähän tapaan erityisopettajaa lähinnä vaan vasuissa, joissa on sitten myös lapsen muu henkilökunta*

läsnä." Yksi huoltajista mainitsi, että ei esimerkiksi tiedä, osallistuuko varhaiskasvatuksen erityisopettaja lapsen tulevaan keskusteluun. Myös avustajiin liittyvä tiedonkulku oli huoltajien mukaan puutteellista. Huoltajille ei kerrottu, jos avustaja on poissa tai kuinka pitkäksi aikaa lapsella on mahdollisuus avustajaan: *"Mutta ei siitä oo miulle kerrottu nyt, että miettivätkö he sitten, että nyt kun hänellä on syöminen hirveesti parantunut, että onko se avustaja kuinka kauan käytettävissä ja näin. Tämmösistä asioista ei oo mulla tietoo."*

Huoltajat kokivat saavansa konkreettista tietoa lapsensa tukitoimista, toteutuneesta tuesta sekä onnistumisista varhaiskasvatuksessa, vaikka saatu tieto olikin varsin vähäistä. Huoltajat, jotka kertoivat saavansa tietoa lapsen tukeen ja onnistumisiin liittyen mainitsivat saavansa tietää esimerkiksi, miten tukiviittomia tai lapsen kuvakortteja käytetään varhaiskasvatuksen arjessa:

Esimerkki 5

Kyl määhä koen et sitä tietoo on tullu ko esimerkiks heillä nääh henkilökohtaset avustajat nii heil on kaulas just näitä muutama tämmöne kuvaohjauskortti. Ni he kertoo ihan jos joskus on joku harjotus menny erityisen hyvin ni niit onnistumisiiki tuuaa aina aika hienosti esille. He just kertoo, miten he on tehnyt ja miten he huomaa selkeet kehityst, et kyllä hienosti tulee tietoo. (H1)

Huoltajat kertoivat saavansa varhaiskasvatuksesta myös konkreettisia tuenkeinoja kotiin. Huoltajat ja kasvattajat jakavat tietoa lapsen tuentarpeista, jonka kautta voidaan suunnitella uusia tukikeinoja, joita voidaan toteuttaa niin varhaiskasvatuksessa kuin lapsen kotonakin:

Esimerkki 6

Mun lapsella on ollu vähän haasteellista toi ruokapöydässä paikallaan pysyminen. Nii sieltä [varhaiskasvatuksesta] ne on neuvonu sit tämmösistä erilaisista painoleluista ja muista esimerkiks, et mikä vois auttaa siihen sitten myös kotona, että pysyiskö lapsi paremmin paikallaan. (H3)

Huoltajat, jotka kokivat, että eivät saaneet konkreettista tietoa lapsensa tukikeinojen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa kertoivat, että tietoa tukikeinoista ei tule päivittäin, viikoittain tai kuukausittainkaan: *"-- se vasukeskustelussakin sovittiin, että laitetaan sellanen "auta-kortti", mikä on meillä myös kotona ja siellä päiväkodissa. Ja kertaakaan ei oo päiväkotihenkilöstö tullut tän puolen vuoden aikana sanomaan, et miten se on toiminut."* Yksi huoltajista mainitsi saavansa vain kesäisin lapsen vasukansion kotiin, josta näkee lapsen tekemiä askarteluja vuoden ajalta. Toinen

huoltajista taas kertoi lapsen kehityksen tukemiseen liittyvästä tiedonkulunaukosta: *”Kävi ilmi, että lapsi on käynyt pelkästään potalla päiväkodissa siinä missä kotona hän käy vessanpöntöllä. Tää tieto ei sit ollu kulkenu jotenki. Et joskus on tämmösiä tiedonkulunaukkoja.”*

Huoltajat kertoivat, että lasta koskeva tiedonkulku lapsen varhaiskasvatuksen ulkopuolisten tahojen kanssa kuten terapeuttien tai psykologin kanssa sujuu hyvin. Usea huoltaja mainitsi, että lapsen puheterapeutin kanssa tiedonkulku ja yhteistyö sujuu hyvin. Terapioiden toteutuminen lapsen päiväkodilla koettiin hyvänä asiana tiedonkulun kannalta: *”Ja sitten kun noi terapiat pyörii siellä päiväkodissa, niin sitten nekin kun kertoo mulle, mitä siellä on tehty, niin sekin on just sitä tuen kertomista lapselle, miten me voidaan hyödyntää sitä sit ite.”* Tämän esimerkin huoltaja koki myös saavansa terapeuteilta tuenkeinoja kotiin. Yksi huoltajista kertoi hyvästä kohtaamisesta psykologin kanssa:

Esimerkki 7

Psykologitesti oli yks sellanen, mitä tehtiin ja mä olin jo siinä varausvaiheessa sanonu, että kun varattiin, että tarviiko siihen ylimääräsen käynnin. Niin siin on ihanasti psykologi sanonu et sä tunnet lapsesi, että mitä mieltä oot. Mä vastasin, että mä oon sitä mieltä, että hän tarvitsee yhden ylimääräsen ja sit kun ne käynnit oli loppu, niin hän [psykologi] sano, että hyvin tunsit lapsesi, et hän todellakin tarvis sen viis käyntiä. Että niitä ei ois mitenkään ollu mahdollista tehdä neljässä käynnissä niitä tehtäviä. (H7)

Vaikka huoltajat kokivat tiedonkulun puutteelliseksi ja kokivat, että heidän täytyy olla oma-aloitteisia, usea huoltajista oli kuitenkin tyytyväinen tämänhetkiseen tiedonkulkuun lapsen varhaiskasvatusyksikön kanssa. He kokivat kommunikointiyhteyden pääosin toimivan ja lapsen onnistumisista kerrotaan heille. Lapsen tukeen liittyvistä asioista huoltajat kokivat saavansa tietoa varsin vähän ja tieto liittyi yleensä lapsen onnistumisiin, kommunikointivälineisiin tai kotona hyödynnettäviin tukikeinoihin.

Toiveita tiedonkululle. Huoltajien toiveena osallisuutensa toteutumiseksi oli tiedonkulun parantaminen kasvattajien ja huoltajien välillä. Huoltajat toivoivat, että heille kerrottaisiin päivittäin esimerkiksi se, mitä lapsi on syönyt: *”Meille ehkä tärkeimmät on se, että mitä hän on syönyt ja kuinka hyvin, koska se vaikuttaa meidän iltaan.”* Varhaiskasvatuspäivän aikana tapahtuneilla asioilla on vaikutusta perheen omaan arkeen kuten edellä olevasta esimerkistä tulee ilmi. Tämän vuoksi

huoltajat pitävät tärkeänä, että heille kerrotaan lapsen päivittäisiä asioita. Huoltajat toivoivat myös sitä, että saisivat kuulla, mitä lapsi on tehnyt ja kenen kanssa sekä millaista toimintaa päiväkotipäivän aikana on järjestetty: *”Myöhän siis halutaan tietää aika tarkasti, mitä meidän lapsi tekee päivän aikana ja miten hän osallistuu ja miten häntä osallistutetaan muiden lasten kanssa toimimaan.”* Eräs huoltaja toi esille, että tiedonkulku päivittäisistä asioista varhaiskasvatushenkilöstön suunnalta huoltajille on tärkeää siitäkin syystä, että lapsi itse ei aina osaa kertoa, mitä on tehnyt. Tällöin huoltajalla on puutteellista tietoa lapsensa päivästä.

Huoltajat toivat vastauksissa esille, että heidän osallisuuttaan päivittäisessä arjessa voisi lisätä käyttämällä tiedonkulkuun apuna vielä enemmän teknologiaa. Huoltajat kokivat, että lisäämällä konkreettisia yhteydenpitokeinoja, voisi huoltajien osallisuus toteutua paremmin. Teknologian avulla kasvattajat voisivat erään vastaajan mukaan paikata arjessa vähemmälle jäävää keskustelua:

Esimerkki 8

Joissain päiväkodeissa on vissiin tämmösiä Wilman tyyppisiä systeemejä käytössä et ehkä jotain semmosta sitten vois käyttää, mikä vois kompensoida mahdollisesti sitä, että siinä päivittäisessä keskustelussa ei mee niin paljon aikaa, että he vois heittää meille enemmän tämmösiä. (H8)

Esimerkin 8 mukaan kyseinen huoltaja oli tietoinen siitä, että joissain päiväkodeissa tiedonkulkua tapahtuu jo esimerkiksi Wilma palvelun kautta. Eräs toinen huoltaja listasi yhteydenpitoon Whatsapp-sovelluksen tai sähköpostin, joiden kautta yhteydenpito huoltajiin voisi lisääntyä ja huoltajien osallisuuden kokemus päivittäisessä arjessa lisääntyisi, kun he saisivat tietää lapsensa arjesta. Eräs huoltaja ehdotti osallisuuden lisäämiseksi esimerkiksi Zoom-palvelun käytön, jonka kautta huoltajille voitaisi näyttää, mitä lapset varhaiskasvatuspäivän aikana tekevät: *”Että ois sillee joskus tosi kiva vähän nähdä taikka ois joku päivä että ois tällänen zoomi, että näkis vanhemmat että mitä siellä touhutaan.”*

Huoltajat esittivät toiveena tiedonkululle ja sitä kautta osallisuudelleen avoimemman keskusteluyhteyden. Avoimuutta toivottiin varhaiskasvatusyhteisöstä huoltajien suuntaan. Eräs huoltaja toivoi toimintakulttuurin esittelyä ja sitä kautta avoimempaa suhdetta huoltajien ja kasvattajien välille. Lisäksi huoltajat

kokivat osin puutteellisena ajan riittävyyden lapsen asioista keskusteluun ja toivoivatkin, että kasvattajilla olisi rauhassa aikaa keskustella lapsen asioista huoltajien kanssa. Huoltajat kokivat, että kaksi kertaa vuodessa pidettävät vasukeskustelut vaativat rinnalleen päivittäistä keskustelua tukea tarvitsevan lapsen kohdalla: *”Mun mielestä ei riitä tuen lapselle se, että keskustellaan kaks kertaa vuodessa ne pakolliset tunnin keskustelut vaan se tarvitsee myös niitä arkipäiväisiä keskusteluita.”*

Huoltajien toiveena oli oman osallisuuden lisääminen lapsen kehitystä koskeviin asioihin. Huoltajien vastauksista selvisi, että osallisuus lapsen kehitystä koskevissa asioissa oli osin puutteellista eikä tieto kulkenut toivotulla tavalla. Huoltajat kuvasivat toiveekseen, että saisivat lisää tietoa lapsen pedagogisista tukikeinoista, lapselle asetetuista tavoitteista ja tavoitteiden eteenpäin viemisestä. Eräs huoltaja kaipasi kokonaisvaltaisempaa kuvausta lapsen asioista ja toi esille, että kaikkia kysymyksiä ei ehdi kysyä kiireellisissä hakutilanteissa.

Huoltajat toivoivat, että heille jaettaisiin enemmän tietoa lapsensa onnistumisista ja siitä, jos lapsella havaitaan kehitystä. Tietoa jakamalla pienistäkin asioista huoltajien osallisuus lapsensa huoltajina tulisi tunnustettua. Eräs huoltaja kuvaakin, että saa tietoa ilman erillistä kysymistä ja pitää sitä tärkeänä oman osallisuutensa toteutumiseksi:

Esimerkki 9

No mä oon kyllä saanu sen et se mikä mua just kiinnostaa nii on, että mitä ne tekee siellä päivän aikana ja että missä se on onnistunu ja missä edistyny mut nää ne kertooki aina tosi kivasti ilman, että ees kysyy. Nii siitä oon kyllä tyytyväinen. (H3)

Toisaalta huoltajat olivat tietoisia varhaiskasvattajien kiireestä ja ymmärsivät, että aina ei ole aikaa tai resursseja kertoa yksityiskohtaisesti jokaisen lapsen päivästä. Myös eri viestipalveluiden käytön lisääminen tiedonkulussa tiedostettiin aikaa vieväksi. Eräs huoltaja kuvasi tiedonkulun lisäämisen toivetta jopa epärealistiseksi:

Esimerkki 10

No ehkä sitä toivoisin, että päivittäin sitä tietoa pystyis saamaan enemmän, mutta toisaalta sitten realiteetit on se, että aikaa siinä haku- ja vientitilanteissa on hyvin vähän ja siin on muitaki vanhempia sitten odottamassa. Et tavallaan se on ehkä epärealistista toivoa sitä lisää. (H8)

Huoltajat toivoivat saavansa lisää tietoa lapsen kasvattajien työnkuvia ja vastuita koskevista asioista. Huoltajat halusivat lisää tietoa siitä, mikä on varhaiskasvatuksen erityisopettajan rooli oman lapsen arjessa. Huoltajilla ei ollut varmuutta, kuinka usein oma lapsi tapaa varhaiskasvatuksen erityisopettajaa tai mitä lapsi hänen kanssaan tekee. Huoltajat eivät olleet myöskään selvillä siitä, mikä on ollut erityisopettajan rooli tai onko erityisopettajaa konsultoitu lapsen tuen suunnittelussa.

Huoltajien toiveena oli, että sijaisista tiedotettaisiin paremmin. Huoltajat eivät tieneet, miten sijaisten mahdollinen epäpätevyys otetaan huomioon lapsen tuenprosessissa. Eräs huoltaja oli huolissaan siitä, miten tuenprosessin kulku tataan oikein epäpätevän työntekijän kohdalla ja kuka siitä vastaa: *”Ja sit jos on epäpätevä ihminen niin miten varmistetaan, että nää prosessit menee sieltä puolelta mistä pitäis?”* Huoltajat eivät olleet myöskään tietoisia siitä, millaista tietoa oman lapsen tuen tarpeista jaettiin mahdollisille sijaisille. Yhden huoltajan toiveena olikin, että tieto kulkisi myös huoltajien suuntaan siitä, millaisia asioita lapsesta sijaisille jaetaan.

6.2 Varhaiskasvatuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi

Tuenprosessiin liittyvien asioiden toteutuminen. Huoltajat kertoivat olevansa pääosin tyytyväisiä siihen, millä tavoin heidän osallisuutensa toteutuu lapsen varhaiskasvatuksen tuenprosessiin liittyvissä asioissa. Huoltajat kokivat, että heidän roolillaan on ollut suuri merkitys lapsen tuen tarpeen tunnistamisessa: *”Mein vanhempien sana on painanu käytännös kaikkein eniten siinä, että et me kuitenki ollaa niit lapsen parhaimpii asiantuntijoita.”* Huoltajat kertoivat, että ovat oman huolen noustessaan ottaneet huolen puheeksi kasvattajien kanssa ja huoltajat itse ovat vahvasti vieneet lapsen asiaa eteenpäin, jotta lapsi on saanut tarvitsemansa tuen: *”No meidän lapsi kun alotti päivähoitossa sanotaanko kaks vuotta sitten ni tota huomattiin puolen vuoden jälkeen, että hän taroitsee avustajaa. Että se lähti meistä vanhemmista ja siitä, että päiväkotit sitä pyysi.”* Yksi huoltajista kertoi kuitenkin, että

hänen huolensa lapsen tilanteesta otettiin varhaiskasvatuksen puolelta huomi-
oon vasta silloin, kun lapsen tietyt piirteet alkoivat näkyä päiväkodissa. Vasta
kasvattajien huolen noustessa tämän lapsen tuenprosessi on laitettu varhaiskas-
vatuksen puolelta alulle.

Huoltajat kertoivat, että lapsen varhaiskasvatuksen suunnittelussa heidän
osallisuutensa on vähäisempää. Huoltajat mainitsivat suunnittelevansa lapsen
tukikeinoja ennemminkin yhdessä lapsen terapeuttien kuin kasvattajien kanssa.
Osa huoltajista kertoi suunnittelevansa lapselle tukikeinoja lapsen palaverissa,
joissa on paikalla myös lapsen mahdolliset terapeutit:

Esimerkki 11

Se tapahtuu just niissä tapaamisissa et ku siel on puheterapeutti ja toimintaterapeutti nii
heidän kanssaan yleensä mietitään niitä et mitä voi harjotella lapsen kanssa sekä päiväko-
dissa että kotona. Nii ollaan kaikki samalla sivulla ja tehdään samantyyppisiä tai harjotel-
laan samantyyppistä toimintaa sekä kotona että päiväkodissa. (H8)

Lapsen avustajaa koskevissa asioissa huoltajat kokivat osallisuutensa toteutu-
neen: *”Että se avustaja on ollut sellanen mihin meitä on osallistettu ja mihin me ollaan
osallistuttu ihan ensimmäisenä.”* Huoltajilta on myös esimerkiksi kysytty, saako
lapselle hakea avustajaa, ennen kuin avustajaa on lähdetty lapselle hakemaan.
Yksi huoltajista kertoi, että lapsen siirtyessä toiseen päiväkotiin ja myöhemmin
esiopetukseen, hänet otettiin mukaan siirtymän suunnitteluun sekä kerrottiin
vaihtoehtoja päiväkodeista, jotka voisivat sopia juuri hänen lapselleen. Siirtymää
suunniteltiin lasta koskevissa palaverissa sekä erikseen varhaiskasvatuksen eri-
tysisopettajan kanssa.

Huoltajien kokemuksen mukaan tuen toteuttamisessa osallisuus toteutui
keskusteluiden kautta, joita käytiin sekä kasvattajien että lasten terapeuttien
kanssa. Tuen toteutumistavoista varhaiskasvatuksen arjessa huoltajat kuuluivat
parhaiten lapsen vasukeskusteluissa, joita oli noin kaksi kertaa vuodessa. Lapsen
vasukeskusteluissa huoltajat kuuluivat laajemmin lapsensa tuen toteutumisesta ja
saivat myös rauhassa jakaa ajatuksiaan kasvattajille: *”No ne on enemmänkin sill-
on ku on niit vasuja, et sillon mä tapaan niitä pidemmän aikaa ja saan jutella rauhassa.”*
Eräs huoltaja oli yrittänyt saada tietoa tuen toteutumisesta sähköpostin välityk-
sellä, mutta yritys ei onnistunut toivotulla tavalla.

Huoltajat kokivat saavansa toivomallaan tavalla tietoa lapsen tuen toteutumisesta lapsen mahdollisilta terapeuteilta tai erityisopettajalta sekä näiltä osapuolilta myös apua tuen toteuttamiseen kotona. Eräs huoltaja kertoi saavansa puheterapeutilta tietoa lapsen puheterapiakäynneistä viestivihkon välityksellä sekä jakavansa kotikuulumisia puheterapeutille:

Esimerkki 12

”Ja puheterapeutin kanssa meillä on tollanen puhetarapiavihko, mihin me ollaan joka keran jälkeen vaihdettu kuulumisia ja hän laittaa siihen mitä on tehty. Ja sit mie kirjotan, vaik miten on kotona harjoteltu ja miten tälläset sujuu, ja miten ne täl hetkel näyttäytyy” (H2)

Eräs huoltajista kertoi puheterapeutin tekevän kotikäyntejä, jolloin huoltaja sai tukea esimerkiksi kuvakorttien käyttöön arjessa. Myös erityisopettajat tukivat tuen toteutumista kotona esimerkiksi tarjoamalla perheelle valmiiksi laminoituja kuvakortteja kommunikoinnin avuksi. Huoltajat toteuttivat siis joitain tukikeinoja myös kotona ja siten kokivat osallisuutensa toteutuvan tuen toteuttamisessa. Kotona tehtiin yhdessä lapsen kanssa esimerkiksi puheharjoituksia. Eräs huoltaja toivoi toteuttavansa lapselleen samankaltaista tukea kuin varhaiskasvatuksessa:

Esimerkki 13

”Kotona harjotellaan tiettyjä taitoja, mitä sitten toivottavasti ymmärtääkseen harjoitellaan myöskin päiväkodissa. Esimerkiks, kun hällä on motorisia vaikeuksia nii saksilla leikkamista, ruoan paloiks pilkkomista ja tällösiä harjotellaan sekä kotona, että päiväkodissa.” (H8)

Yksi huoltajista kertoi, että ei toteuta samanlaista tukea kotona, mitä päiväkodissa lapselle annetaan. Vaikka huoltajat ovat tietoisia lapsen saamasta tuesta ja tukikeinoista varhaiskasvatuksessa niin niiden toteuttamista ei välttämättä koeta kotiympäristöön kuuluviksi.

Huoltajat kertoivat osallisuutensa lapsen tukeen sekä varhaiskasvatukseen liittyvään arviointiin tapahtuvan pääosin lasta koskevissa keskusteluissa ja palaverissa. Keskustelut ja palaverit liittyivät yleensä lapsen vasun tai tuen asiakirjojen kuten lapsen henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) laatimiseen. Huoltajat kertoivat, että tapaamisissa kasvattajien kanssa keskustellaan esimerkiksi lapsen kehityksessä tapahtuneista muutoksista:

Esimerkki 14

Se taas tapahtuu tässä samassa [vasukeskustelu] tai ehkä aina vuosittain mietitään et miten lapsi on mennyt eteenpäin ja mitä kehitystä on nähty tai muutoksia. Et silleen aina seuraavan vuoden tai seuraavan lukukauden tapaamisissa yleensä mietitään myöskin, että miten se on se muutos tapahtunut ja miten sitä voidaan tukea eteenpäin. (H8)

Eräs huoltajista kertoi, että lapsen asioissa voitiin kokoontua kasvattajien kanssa useamminkin, jos huoltajat tai kasvattajat näkivät sen tarpeelliseksi. Nämä palaverit ovat pienempiä ja niissä voidaan esimerkiksi muokata lapsen kehityksen ja oppimisen tavoitteita. Toisaalta yksi huoltajista kertoi, että osallisuus arvioinnissa oli todella vähäistä: *"No en nyt siinä kauheesti oo ollut mukana, että vasukeskusteluun. Sekin on siinä ollut ainoa, että missä päiväkotia on sanonut miten on tehty ja toteutettu etten oo siihen kauheesti päässyt vaikuttaa."* Myös eräs toinen vastaajista kertoi, että osallisuuden kokemus lapsen varhaiskasvatuksen arvioinnista on rajoittunut ainoastaan lapsen vasukeskusteluihin.

Huoltajien mukaan arviointia tapahtui vasukeskusteluiden lisäksi arkisten keskustelujen kautta. Arkisten keskustelujen avulla huoltajat kertoivat kasvattajille lapsen haasteista kotona ja näyttäytyvätkö ne eri tavalla päiväkodissa. Yksi huoltajista kertoi, että lapsesta saa joka päivä arviota ja palautetta, miten lapsen päivä ja eri toiminnot ovat sujuneet.

Toiveita tuenprosessiin liittyen. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista huoltajista toivoi muutoksia osallisuuteensa lapsensa tuen prosessiin liittyvissä asioissa. Huoltajat toivoivat aktiivisempaa keskustelua lapsensa tuen toteutumisesta, käytössä olevista konkreettisista tukikeinoista sekä lapsensa onnistumisista ja kehityksestä. Keskustelua toivottiin lisää myös siitä, millaisia pedagogisia ratkaisuja lapsen kohdalla tehdään varhaiskasvatuksessa ja mitkä ovat lapsen kasvatukseen osallistuvan henkilökunnan näkemykset lapsen tilanteesta. Eräs huoltaja painottikin, että tuen tarpeisten lasten kohdalla keskustelua ei voi koskaan olla liikaa:

Esimerkki 15

Vähän vielä vois olla aktiivisempaa ko kuitenkin on erityislapsist kyse ja heil se tuentarve on niin suuri et mun mielest sitä ei voi koskaan liikaa pohtii ja ku ne voi tosi nopeestikki muuttuu ne tilanteet. Et joku tietty juttu voi ihan vaan pari viikkoo toimii ja sit ne täytyyki muuttaa iha totaalisesti et käytäs vähä ehkä aktiivisemmin niit läpi, jos siel tulis päiväkodis jotain haasteita. (H1)

Kuten edellä olevasta esimerkistä 15 tulee esille, toiveena oli, että käytössä olevista tukikeinoista keskusteltaisiin aktiivisemmin huoltajien kanssa. Erityisesti tuen prosessin alkuvaiheessa huoltajien toiveena olisi, että heidän osallisuus olisi huomioitu jakamalla asioita tuen prosessista ja siihen liittyvistä sisällöistä ja siten helpotettu huoltajien roolia: *”Mut sillon alkuvaiheessa, että miten mikäkin lähtee toimimaan, et onko joku ongelmakohta mihin me voidaan puuttua tai miten me voidaan hyödyntää kansioo kotona ja miten ne hyödyntää sitä päiväkodissa”* Lisäksi huoltajien toiveena oli, että he saisivat kuulla enemmän lapsen konkreettisista tukikeinoista päiväkodin arjessa: *”Kyl mie oisin niinku kaivannut sitä prosessin avaamista siellä arjessa enemmän.”*

Huoltajat esittivät, että tuen prosessissa heidän osallisuutensa toteutuisi paremmin, jos keskustelua ja asioiden avaamista lisättäisiin varhaiskasvatuksen suunnalta. Eräs huoltaja toivoi, että keskusteluja olisi enemmän kuin kerran vuodessa, esimerkiksi kuukausittain: *”Mut sillee kerran kuukaudesssa, niiden pakollisten vasukeskusteluiden lisäksi, et mitäs on tehty ja miten menee.”*

Huoltajat toivoivat, että heidän osallisuutensa huomioitaisiin myös jakamalla tietoa huoltajien suuntaan oman paikkakunnan tukiprosessin asioista. Eräs huoltaja ei ollut esimerkiksi tietoinen tuen kolmiportaisuudesta omalla paikkakunnallaan tai siitä, mitä lapsen saama tuki tarkoittaa: *”No yks sellanen isompi tieto, mitä mie haluaisin niin ois, että miten [paikkakunnan nimi] vastaa siihen tuen kolmiportaisuuteen ja mitä käytännössä tehostettu tuki [paikkakunnan nimi] tarkoittaa.”*

Huoltajat toivoivat, että heitä osallistettaisiin lapsen tuenprosessiin enemmän senkin vuoksi, että tukikeinojen toteuttaminen olisi mahdollista kotona. Lapsen kehityksestä tuen tarpeessaan toivottiin lisää tietoa, jotta huoltajat osaisivat reagoida siihen ja näin tukea lasta oikein varhaiskasvatuksen lisäksi kotona: *”No esimerkiksi me haluttais tietää, että jos se vaikka osaa jotain asioita tehdä liittyen tuen haasteisiin, että jos hän oppisi tekemään jotain niin, että mekin voitais sitä tukea kotona.”* Muutamat huoltajat kaipasivat kasvattajilta konkreettisia vinkkejä ja neuvoja siihen, miten voisivat toteuttaa hyväksi havaittuja tukikeinoja kotona.

6.3 Vaikuttaminen ja päätöksenteko

Vaikuttamisen ja päätöksenteon toteutuminen. Tutkimukseen osallistuneet huoltajat kertoivat oman osallisuutensa toteutuvan pääosin hyvin vaikuttamisen ja päätöksenteon kautta. Huoltajat kokivat, että heidän mielipidettään kuultiin monipuolisesti eri tilanteissa ja asiayhteyksissä: *”Mut on kyllä todella hyvin huomioitu ja otettu mukaan kaikkiin juttuihin ja kannustettu.”* Yksi huoltajista kuvaili mielipiteensä tulevan hyvin kuulluksi oman lapsen asioissa ja päätöksiä tehtiin huoltajan mielipide huomioiden: *”Siis kyllä. Meidän mielipiteitä mielestäni aina kuunnellaan ja silleen meil on ollu hyvä yhteistyö, ettei oo ikinä mun mielest tullu sellasta tunnetta, että sitä ei kuunneltais tai että sitä ei otettais huomioon.”*

Huoltajilla oli positiivisia kokemuksia siitä, että he saivat tuoda oman mielipiteen esille vanhempana ja heidän näkemyksiään lapsen asioissa huomioitiin. Huoltajista muutamat kokivat, että heidän tuntemuksensa omasta lapsestaan tunnustetaan ja huomioidaan varhaiskasvatuksen arjessa eikä päätöksiä ole tehty ilman huoltajien informointia: *”Kyllä mä oon ollu kaikessa mukana et ei mua ilman oo mitään päätetty. Kyllä kaikkeen on tavallaan ja kaikkea on ehdotettu mulle et ei mitään oo sillai tehty ilman, että mua oltais ensin informoitu tai kerrottu eri vaihtoehtoista.”*

Yksi vastaajista kertoi päässeensä tutustumaan lapsensa varhaiskasvatukseen yksikköön ja perehdyttämään henkilökuntaa ja siten vaikuttamaan konkreettisesti lapsensa varhaiskasvatukseen: *”Noo sillain niinku muut nii toiset ei oo näin korona-aikana päässyt tutustumaan, niin minä olin siellä useemman päivän perehdyttämässä, ruokailutilanteessa varsinkin.”* Huoltajien kuulluksi tulemisen kokemusta lisäsi se, jos varhaiskasvatuksen henkilöstö toimi huoltajien antamien ohjeiden mukaan. Ohjeiden noudattaminen saattoi liittyä esimerkiksi lapsen terveydellisiin seikkoihin kuten yksi vastaajista kuvailee: *”Sitten oon vienyt kirjalliset ohjeet, mitä pitää saada päivän aikana, jos niinku ravintoa ei syö niin pegin kautta, ja tosi hyvin noudattavat kaikkia ohjeita”* tai lapsen päiväunien keston.

Huoltajista muutama kuvaili konkreettisten vaikuttamisen mahdollisuuksien tulevan esille erilaisissa palavereissa kuten vasukeskusteluissa, joissa vanhempien mielipiteet on otettu huomioon: *”No viime syksynä tää hyvä vasukeskustelu oli miust ensimmäinen sellainen, et jotenki pääs myös ite keskustelemaan siellä opet-*

tajan, hoitajan ja puheterapeutin kanssa.” Myös lapsen diagnoosin saaminen on lisännyt huoltajien kuulluksi tulemisen tunnetta. Huoltajat kertoivat, että tiedon siirrolla kotoa päiväkotiin ja päiväkodista kotiin, oli vaikutusta oman mielipiteen esille tuomiseen. Lisäksi konkreettiset toimet tukivat tunnetta siitä, että omalla mielipiteellä on väliä, kuten eräs vastaajista kertoo:

Esimerkki 16

Jos mä oon sanonu, että kotona on alkanu joku asia sujumaan, esimerkiksi ko lapsella oli vielä viime vuonna vaipat nii sitteko mä siitä sanoin, et nyt ne on jääny pois täällä kotona nii sitte ne ei tietenkää siel tarhassakaa enää niitä pitäny. Et kyl sillai kaikki yhteistuumin ollaan toteutettu. (H3)

Huoltajien vastauksista tuli ilmi, että osallisuus vaikuttamista ja päätöksentekoa koskevissa asioissa oli myös osittain puutteellista. Huoltajista kolme kertoi, että heillä ei ole kokemuksia vaikuttamisen mahdollisuuksista lapsensa varhaiskasvatukseen kuten yksi heistä kuvailee: *”Miul ei oo täl hetkel itelläni sellasta hirveen vahvaa osallisuuden kokemusta siitä, että mie pystyisin vaikuttamaan siihen.”* Huoltajat kokivat osallisuuden puutteellisena niin varhaiskasvatuksen paikan valinnassa kuin tuen toteuttamisessa.

Huoltajat kokivat osallisuutensa osittain puutteellisena myös toiminnan järjestämistä koskien ja eräs vastaajista kuvasikin, että työntekijät tekevät päätökset toiminnasta kuuntelematta huoltajien mielipidettä. Haastetta eräälle vastajalle aiheutti erityisopettajan tavoittaminen silloin, kun yhteydenotto oli huoltajista lähtevää eikä erityisopettajaa ollut tavoitettu. Lisäksi huoltajat kokivat osallisuuden puutteellisena niissä tilanteissa, joissa vanhemman lapsituntemus sivuutetaan tai otetaan huomioon vasta, kun henkilökunta havaitsee saman:

Esimerkki 17

Ja esimerkiksi meilläkin on päiväkodissa rappuset yläkerrasta alakertaan niin ehdotin, että voisko aikuinen ottaa sit kiinni kädestä aina rappusissa ja aluks oltiin kauheen negatiivisia ettei tarvi. Mut sit kävi sellanen läheltä piti tilanne, että meinas tuupata kaveria sinne alas rappusissa niin sen jälkeen ne kokeilikin tätä ja yllättävästi minun lapseni rauhoittui näissä tilanteissa. (H4)

Kuitenkin huoltajien lapsituntemus tulisi huomioida vaikuttamista ja päätöksentekoa koskevissa asioissa, sillä huoltajilla on paljon arvokasta tietoa oman lapsensa taidoista ja tarpeista. Eräs huoltaja koki saaneensa *”paskan äidin maineen”*

vaatiessaan lapselle tukea ja kokeneensa vähättelyä johdon suunnalta: *"Tää varhaiskasvatuspäällikkö on vähä vähätelly sitä mun lasten tuentarvet alusta asti et hänhä oli sitä vastaanki et ei tarvita omaishoitajia [omia avustajia] ja minähän sitten vaadin, että tarvitaan. Hän oli vahvast sitä mieltä et kyl ne siin porukas menee ja mä oon sit et no ei mene."* Varhaiskasvatuksen toimintaan omien lasten kohdalla ollaan oltu myös pettyneitä:

Esimerkki 18

--- kaikki lapset syö sellases isos isos ruokalassa ja mein lapsii ei oo edes yritetty sinne vaan heit on vähä eristetty semmoseen pieneen huoneeseen kahdestaan syömään. Mä siit ensiks vähä olin jotenki pettynyt et mein lapsii ei edes yritetty sinne muitten lasten seuraan et he näkis esimerkii muist lapsista vaa heit heti laitettii sinne keskenää. Mut sit mä en joteiki oo jaksanu alkaa vaatii sitä ko se ilmeisesti toimii tosi hyvin. (H1)

Kuten huoltaja toi esimerkissä 18 esiin, ei hän jaksanut kuitenkaan vaatia lastensa kohdalle toisenlaista toimintaa, sillä tämä järjestely sujui kuitenkin hyvin. Hän kuitenkin toivoi, että myös tukea tarvitsevien lasten kohdalla lähdettäisiin kokeilemaan toimintoja samalla tavalla muiden lasten kanssa ja että kaikki lapset nähtäisiin tasa-arvoisessa asemassa lapsen yksilöllisyydestä riippumatta.

Huoltajien osallisuutta kuitenkin lisäsi vaikuttamista ja päätöksentekoa koskevilla asioilla heidän oma vahva roolinsa ja oma-aloitteisuus. Eräs huoltaja kertoi aktiivisesti jakavansa lapsensa tutkimuksiin liittyviä sisältöjä ja asiakirjoja kasvattajille ja toivonut yhteistä keskustelua: *"Kyl mie koen, että sillä on ollut vaikutusta, käytännössä siis sillä, että aina kun on ollut tai tullut esim tutkimuksiin niin on vienyt niitä papereita päiväkotiin."* Vastaavasti eräs vastaajista koki, että oma vahva rooli lapsen tuen asioissa ja asioiden jakaminen on myös auttanut kasvattajia: *"Mä luulen tai sellanen tunne on tullu, että he on kiitollisia siitä tiedosta, mitä me pystytään antamaan."* Huoltajien oma-aloitteisuutta ja vahvaa roolia viestitti myös erilaisten tapaamisten ja palaverien vaatiminen liittyen lapsen tuen tarpeeseen:

Esimerkki 19

Mähän oon yks meidän lapsen avainhenkilöistä, että miehän tavallaan sit noi kaikki kansiot vaadin ja pyysin ja kaikki terapiat ollaa vaadittu, pyydetty ja haettu. Ja tapeltukin niistä osittain. Että me ollaan, ilman meitä ei ois itseasiassa mitään kansioo tai tukia siellä päiväkodissa. (H5)

Kuten edellä olevasta esimerkistä tulee esille, osa huoltajista kokee, että ilman omaa vahvaa roolia lapsen tuen prosessissa, oma lapsi olisi jäänyt ilman tukea. Huoltajat myös kokivat, että ilman omaa vahvaa roolia ja halua tietää sekä osallistua lapsensa asioiden käsittelyyn huoltajat olisivat jääneet ilman tietoa lapsensa tuen tarpeista ja tukikeinoista. Eräs huoltajista kertoi pohtineensa, että kasvattajat eivät ole kysyneet häntä keskusteluihin päiväkodille vaan hän on itse ”tunkeutunut” keskusteluihin mukaan: *”-- täs lapsen tuenprosesissa niin hirveesti miult ei oo kyselty, että tulisitko nyt keskustelee päiväkodille, et käytäis tätä asiaa läpi ja otettais puheterapeutti mukaan ja käytäis nyt tää foniatriin lausunto läpi vaan aina mie oon tunkenut ite itteni sinne.”*

Toiveita vaikuttamiseen ja päätöksentekoon liittyen. Huoltajat kertoivat olevansa pääosin tyytyväisiä osallisuuteensa vaikuttamista ja päätöksentekoa koskevilla asioilla eivätkä kaivanneet siihen suuria muutoksia. Huoltajien mielestä lapsen varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä asiat hoituvat ja toimivat sen verran hyvin, että tarvetta vaikuttaa tai muuttaa asioita ei ole. Eräs huoltajista kuitenkin mainitsi, että ongelmakohtien ilmetessä tilanne voisi olla toinen:

Esimerkki 20

Tietysti, jos siel ois ongelmakohtia ja epäkohtia ja tämmöstä niin sitte mun mielipide saattas olla hyvinkin erilainen ja mä haluaisin päässä vaikuttamaan. Mutta koska kaikki toimii aika hyvin yleisesti ottaen nii mulla ei oo kauheen kovaa tarvetta. (H8)

Huoltajat kokivat, että heidän mielipidettään kuunnellaan lapsen asioissa. Yksi huoltajista esitti kuitenkin toiveen, että olisi mukavampaa, jos huoltajilta enemmän kyseltäisiin, mitä lapsi tekee mielellään kotona ja se tuotaisiin jollakin tapaa esille myös varhaiskasvatuksessa.

6.4 Varhaiskasvatuksen toimintaan osallistuminen

Toimintaan osallistumisen toteutuminen. Huoltajien osallisuus toteutui vaihtelevasti varhaiskasvatuksen toimintaan osallistumalla. Huoltajat mainitsivat, että huoltajille järjestettäviä tapahtumia olivat pääsääntöisesti erilaiset vanhempainillat. Huoltajista kolme kertoi osallistuneensa vanhempainiltoihin, joita oli järjestetty joko ulkotapahtumina tai etäyhteyksien kautta. Kaksi huoltajista kertoi, että

vanhempainiltaan osallistumisen esteenä oli oman arjen kiireet. Eräs huoltaja sanoi osallistumisen esteenä olleen lapsen toimintaterapia samanaikaisesti varhaiskasvatuksessa järjestettävän tapahtuman kanssa ja myös lastenhoitajan puute mainittiin esteenä osallistua vanhempainiltaan.

Kuten edellä kuvattiin, huoltajien osallistumista varhaiskasvatuksessa järjestettävään toimintaan vaikeuttaa arjen kiireet ja työ. Puolet huoltajista kertoi, ettei lapsensa varhaiskasvatussyksikössä oltu järjestetty toimintaa, johon huoltajat olisivat voineet osallistua. Syynä toiminnan vähäisyydelle nähtiin esimerkiksi vallitseva koronatilanne ja ennen sitä toiminnan järjestämisen tilanne on ollut erilainen: *”No koronahan on tietysti vaikeuttanut sillei, jos miettii ennen sitä.”* Toiminnan järjestämättömyyden syynä koronan lisäksi pidettiin myös aikatauluun liittyviä kiireitä sekä uutta päiväkotia: *”Meillä ei oo ollut tällästä toimintaa, se on aika uus päiväkoti ja lapsikin nii vähä aikaa ollut. Ei oo ehtinyt olee.”*

Puolet huoltajista kertoi osallistuneensa varhaiskasvatuksen toimintaan oman lapsen vasukeskusteluiden kautta: *”No ainoo mihin mä oon osallistunut on ollut noi vasukeskustelut.”* Moni huoltajista mainitsi vierailevansa lapsen haku- ja tuontitilanteiden lisäksi päiväkodilla ainoastaan vasukeskusteluiden takia. Yksi huoltajista mainitsi, että osallisuuden kokemus varhaiskasvatuksen arkeen on pääsääntöisesti tapahtunut vasukeskusteluiden kautta.

Toiveita toimintaan osallistumiselle. Huoltajat kokivat oman osallisuutensa olevan riittävää varhaiskasvatuksen toimintaan osallistumiseen. He kertoivat olevansa tyytyväisiä siihen, että huoltajille järjestetään vanhempainiltoja kerran tai kaksi vuodessa. Vanhempainillat koettiin myös sellaisiksi tapahtumisiksi, joihin huoltaja halusi osallistua.

Huoltajat kertoivat, että oman työpäivän päätteeksi on harvemmin innostusta osallistua varhaiskasvatuksessa järjestettävään toimintaan ja oman perhearjen lisäksi heillä ei ole toivomusta huoltajille järjestettävälle toiminnalle: *”Parempi, mitä vähemmän tavallaan, mikä saattaa kuulostaa aika kauheelta. Mut kun elää ruuhkavuosia niin ei halua mitään ekstralisää välttämättä siihen yhtälöön.”* Lisäksi eräs huoltajista kertoi, että aina osallistuminen ei ole huoltajasta itsestään kiinni vaan esimerkiksi lapsesta: *”-- mutta kun ei se oikeestaan oo musta kiinni mut mä tiään et ei toi mun lapsikaa niistä kauheesti välitä niin en määkä sitte.”*

Yksi huoltajista kertoi, että osallistuisi mielellään enemmän mukaan varhaiskasvatuksen päivittäiseen toimintaan. Hän kertoi, että haluaisi enemmän toimintaa, joka ei liity vanhempainiltoihin tai kerran vuodessa oleviin tapahtumiin: *”Et joskus mie mietin oisko vaik joku kummitoiminta tai sellanen, että käyn kerran kuukaudessa lasten kaa lukee tai pelailee. Tai mitä tahansa.”* Lisäksi toiveena oli, että keväisin tai kesäisin olisi päiviä, jolloin lapsen huoltaja voisi osallistua mukaan lapsensa varhaiskasvatuspäivään.

7 POHDINTA

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkasteltiin tukea tarvitsevan lapsen huoltajien osallisuutta varhaiserityiskasvatuksessa. Tavoitteena oli tarkastella huoltajien näkemyksiä osallisuutensa toteutumisesta, jonka lisäksi tavoitteena oli kuvata huoltajien toiveita osallisuutensa toteutumiselle. Tässä luvussa esittelemme tutkimuksemme keskeisimpiä tuloksia ja tarkastelemme niitä aiempien tutkimuksien valossa. Lisäksi pohdimme tutkimuksemme luotettavuutta ja jatkotutkimusaiheita.

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Huoltajien osallisuuden toteutumisen tarkastelu varhaiserityiskasvatuksessa jakautui tutkimuksessamme Kohosen ja Tialan (2002) mallia mukaillen neljään luokkaan, jotka olivat: tiedonkulku, varhaiskasvatuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi, vaikuttaminen ja päätöksenteko sekä varhaiskasvatuksen toimintaan osallistuminen. Lisäksi selvitimme näiden luokkien pohjalta, millaisia toiveita huoltajilla oli osallisuutensa toteutumiselle silloin, kun lapsi tarvitsee tukea kehitykseen ja oppimiseen varhaiskasvatuksessa.

Tämän tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että tukea tarvitsevien lasten huoltajien osallisuus varhaiserityiskasvatuksessa toteutuu vaihtelevasti. Tutkimuksemme tulosten perusteella huoltajien osallisuus toteutuu parhaiten tiedonkulkua koskevien asioiden kautta kuten, päivittäisten arkisten keskusteluiden kautta, joissa huoltajat ja kasvattajat pystyivät jakamaan lapsesta tietoa puolin ja toisin. Päivittäistä keskustelua lapsen vienti- ja hakutilanteissa tuki myös erilaisten viestintävälineiden (puhelin, viestivihko, Wilma-sovellus) kautta käydyt keskustelut. Alasuutarin ym. (2014) tutkimuksen osallistujilla oli osin tyytymättömyyttä tiedonkulkua koskevissa asioissa, mutta vastaajat olivat tyytyväisiä tiedonkulun päivittäiseen tasoon.

Osallisuuden kokemukseen tiedonkulussa vaikutti huoltajien oma-aloitteisuus, jolloin tietoa lapsen päivästä tai tukitoimista sai kysymällä suoraan kasvat-

tajilta. Toisaalta tiedonkulku oli vaihtelevaa eri kasvattajien välillä, sillä toiset jakoivat tietoa enemmän kuin toiset. Yhteistyön pohjana tulisi kuitenkin olla varhaiskasvatuksen henkilöstön aloitteellisuus huoltajia kohtaan (Uusimäki ym., 2019). Aloitteet keskusteluille, yhteydenpito oppimisen asioissa sekä huoltajien osallisuuden kunnioittaminen ovat kaikki kasvattajien vastuulla (Mapp, 2002).

Huoltajat kokivat tiedonkulun liittyen oman lapsen tukitoimiin varsin vähäisenä, sillä se vaatii oma-aloitteisuutta eikä kaikilla huoltajilla ollut vahvaa kokemusta siitä, että tietoa olisi jaettu huoltajien suuntaan. Toisaalta taas lapsen mahdollisten terapeuttien kanssa tiedonkulku koettiin toimivana. Päivittäisten tiedonvaihtojen merkitys kasvaa erityisesti silloin, kun huoli lapsen oppimisesta ja hyvinvoinnista nousee esille (Purola ym., 2022). Myös aiemmassa tutkimuksessa huoltajat ovat korostaneet avoimen tiedonkulun tärkeyttä tukea tarvitsevien lasten kohdalla (Cameron & Tveit, 2019). Lisäksi huoltajien osallisuutta rajoitti heidän tunnistama kiire varhaiskasvatuksessa. Huoltajat kokivat, että kasvattajilla ei yksinkertaisesti ole aikaa vaihtaa yksityiskohtaisia kuulumisia lapsesta päivittäin. Tiedonkulku näin ollen oli osittain puutteellista ja rajoittunutta.

Huoltajien toiveena tiedonkululle ja siten osallisuuden lisäämiselle oli päivittäisen arkisten keskusteluiden lisääminen, sillä varhaiskasvatuspäivän tapahtumat vaikuttavat myös arkielämään kotona. Koti ja varhaiskasvatus yhdessä muodostavat lapsen hyvinvoinnin pohjan, joten tiedonkulkua on tärkeää toteuttaa oppimisen ja kehityksen asioista (Purola ym., 2022). Huoltajat kaipasivat lisää tietoa lapsen päivittäisistä tapahtumista kuten leikeistä ja ruokailuista. Lisäksi eri viestintävälineiden lisääminen tiedonkulun yhteyteen esitettiin yhdeksi ratkaisuksi paikkaamaan aukkoa päivittäisessä tiedonkulussa ja lisäämään huoltajien päivittäistä osallisuuden kokemusta. Huoltajat toivoivat myös avoimempaa vuorovaikutusta kasvattajien suunnalta siten, että huoltajia tiedotettaisiin omaa lasta koskevista asioista, varhaiskasvatuksen muutoksista, työntekijöistä sekä tukitoimista yhä enemmän. Huoltajien osallisuuden kokemus rakentuikin yksittäisten asioiden pohjalta muodostaen laajan kokonaisuuden (Mapp, 2002).

Huoltajien osallisuuden kokemus lapsensa tuenprosessiin liittyen jakautui tuen tarpeen tunnistamiseen, suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Vahvin osallisuuden kokemus huoltajilla oli tuen tarpeen tunnistamisessa, jolloin heidän

mielipiteitään ja näkemyksiään oli kuultu ja näin ollen osallisuuden kokemus oli vahva. Kuten Sadownikin ym (2022) tutkimuksessa havaittiin niin huoltajien osallisuuden kokemusta voi lisätä juuri perheiden saama tuki kasvattajilta, joka samalla edesauttaa perheiden halua osallistua varhaiskasvatukseen. Vastaavasti tuen suunnittelussa huoltajien osallisuus oli rajoittuneempaa ja tuen suunnittelu tapahtui pääosin varhaiskasvatuksen henkilöstön toimesta. Osa huoltajista kuitenkin osallistui tuen suunnitteluun yhdessä lapsen mahdollisten terapeuttien välityksellä ja sain näin oman äänensä kuuluviin. Huoltajien osallisuus toteutui tuen toteuttamisessa siten, että he saivat tietoa lapsensa tukitoimista keskusteluiden kautta, joita käytiin eri terapeuttien sekä kasvattajien kanssa. Lisäksi vuosittaiset vasukeskustelut avasivat tuen toteuttamisprosessia huoltajille. Huoltajien osallisuus tuen arvioinnissa toteutui myös arviointikeskusteluiden sekä eri palaverien kautta, joihin huoltajat osallistuivat.

Huoltajien toiveena osallisuutensa lisäämiselle tuen prosessiin liittyen oli edelleen keskusteluiden lisääminen, joissa koko tuenprosessia avattaisiin huoltajille enemmän. Huoltajat kokivat, että avaamalla tuenprosessia lisää, he voisivat paremmin osallistua tuen toteuttamiseen kotona. Kasvattajien ammatillisuus ja uusien yhteistyömahdollisuuksien löytäminen ovat yhteydessä lapsen saamaan tukeen ja tuen laatuun eli siihen, mitä varhaiskasvattajat osaavat, ja miten he osaavat vastata perheen tarpeisiin. (Cameron & Tveit, 2019).

Huoltajien osallisuuden toteutuminen vaikuttamista ja päätöksentekoa koskevista asioista toteutui mielipiteiden kuuntelemisessa eri tilanteissa ja päätöksissä, jotka liittyivät oman lapsen varhaiskasvatukseen. Aiemman tutkimuksen perusteella huoltajat ovat myöskin kokeneet, että heidän kasvatustähtämyksiään kuullaan lapsensa asioissa (Alasuutari ym., 2014). Katajan ym. (2015) mukaan huoltajien osallistumista varhaiskasvatukseen mahdollistetaan tarjoamalla huoltajilla muun muassa rajattuja kyselyitä, joiden avulla selvitetään huoltajien näkemyksiä tiettyihin aiheisiin. Tutkimuksessamme huoltajien kokemuksia vaikuttamisesta lapsensa varhaiskasvatukseen oli esimerkiksi vasukeskustelut, joiden kautta huoltajia oli kuultu ja mielipide otettu huomioon suunnitellessa lapsen varhaiskasvatusta.

Oma-aloitteisuudella oli vahva merkitys osallisuuden lisäämiselle ja kysymällä sekä vaatimalla lapselle asioita, huoltajat kokivat saavansa vaikuttaa lapsen varhaiskasvatukseen. Myös Halme ym. (2015) kehottivat huoltajia oma-aloitteisuuteen ja yhteydenpitoon varhaiskasvatuksen suuntaan, jolloin huoltajat saivat oman äänensä kuuluviin varmemmin. Kaikilla tutkimukseemme osallistuneilla huoltajilla ei kuitenkaan ollut osallisuuden kokemusta vaikuttamista ja päätöksentekoa koskevissa asioissa. Osallisuus koettiin puutteellisena esimerkiksi koskien lapsen varhaiskasvatuspaikan valintaa sekä tuenprosessia. Huoltajat eivät kuitenkaan osanneet esittää varsinaisia toiveita osallisuuden lisäämiselle vaikuttamista ja päätöksentekoa koskien.

Huoltajien osallisuuden toteutuminen varhaiskasvatuksen toimintaan osallistumisessa toteutui yleisimmin vanhempainiltojen kautta. Vanhempainillat ovatkin yksi yleisimmistä keinoista osallistaa huoltajia ja lisätä heidän osallisuuttaan varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa (Venninen & Purola, 2013). Myös vasukeskustelut sekä keskustelut haku- ja vientitilanteissa koettiin riittäväksi toimintaan osallistumiseksi eikä huoltajilla ollut vahvaa tarvetta osallistua varhaiskasvatuksen toimintaan sen enempää.

Huoltajien osallisuutta toimintaan osallistumisessa rajoitti oman arjen kiireet sekä työ, joiden vuoksi vanhempainiltoihin ei aina ollut mahdollista osallistua. Aiemmissa tutkimuksissa kasvattajat ovat maininneet huoltajien työn ja arjen kiireiden rajoittavan huoltajien osallisuutta sekä osallistumista varhaiskasvatuksessa järjestettävään toimintaan (Hakyemez-Paul, 2018; Mawjee & Grieshop, 2002). Tutkimuksessamme varhaiskasvatuksen puolelta toimintaan osallistumista ja huoltajien osallisuutta rajoitti toiminnan ja vanhempainiltojen puute, koska koronapandemian vuoksi näitä ei ollut järjestetty ollenkaan. Huoltajien osallisuutta ja heille suunnatun toiminnan järjestämisessä kasvattajien tulisi huomioida perheiden taustoja ja mahdollistaa jokaisen huoltajan osallisuuden toteutuminen töiden tai muiden kiireiden keskellä (Acar & Akamoglu, 2014; Lammi-Taskula & Siippainen, 2018).

Huoltajilla ei ollut toiveita osallisuuden lisäämiselle koskien toimintaan osallistumista vaan tämänhetkiseen tilanteeseen oltiin tyytyväisiä. Huoltajien

osallisuus toimintaan osallistumisessa toteutui hyvin joka vuotisten vanhempainiltojen kautta. Aiemmassa tutkimuksessa kasvattajien mielestä huoltajien osallistumista varhaiskasvatuksen toimintaan olisi mahdollista tukea, mutta toisaalta huoltajien konkreettinen osallistuminen lapsille järjestettävään toimintaan häiritsemi kasvattajien työtä (Venninen & Purola, 2013).

Tutkimuksemme kautta löysimme osallisuuteen liittyviä tekijöitä, jotka huoltajien osallisuudessa toimivat ja joihin tarvittaisiin muutosta. Kokonaisuudessaan huoltajien osallisuus näyttäytyi toteutuvan pääosin hyvin ja huoltajat olivat osallisuuteensa tyytyväisiä. Toiveita ja kehityskohteita löytyi erityisesti tiedonkulun asioihin ja lapsen tuenprosessiin liittyen. Huoltajien osallisuutta tukea tarvitsevan lapsen kohdalla tulee lisätä ja osallisuuden mahdollistamisen keinoja olisikin hyvä kartoittaa itse huoltajilta. Näin voitaisiin mahdollistaa huoltajien osallisuuden toteutuminen paremmin ja osallisuuden mahdollistamiseen käytettävät keinot olisivat huoltajille mieluisia.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan pohtia uskottavuuden, luotettavuuden ja eettisyyden kautta, jotka yhdessä toteutuessaan muodostavat tutkimuksen pohjan. (Puusa & Juuti, 2020b). Tutkimuksen luotettavuutta ja uskottavuutta voidaan tarkastella myös tutkimuseettisen neuvottelukunnan eli TENKin (2012) mukaan. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) periaatteiden perusteella tutkimus on luotettava ja sen tulokset uskottavia, kun tutkimus on tehty noudattaen hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Tutkimuksemme aineistoa on säilytetty hyviä tieteellisiä käytäntöjä noudattaen Jyväskylän yliopiston turvatulla U-aseamalla, ja aineisto on ollut ainoastaan meidän eli tutkimuksen tekijöiden saatavilla. Vahvistettavuutta tutkimusprosessillemme tuo tutkijatriangulaatio, joka lisää erityisesti analyysivaiheen vahvistettavuutta, sillä olemme voineet pohtia ja keskustella ratkaisuihimme sekä yhdessä että erikseen ja näin päätyneet tehtyihin ratkaisuihin yhdessä (ks. Puusa ja Julkunen, 2020).

Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, kuinka tutkimuksen tulokset ovat vahvistettavissa aiempien tutkimusten perusteella ja kuinka aineiston analyysi on

suoritettu. (Puusa & Juuti, 2020b). Olemme perehtyneet tutkimuksemme kanalta keskeisiin käsitteisiin aiempien tutkimusten avulla. Olemme verranneet tutkimuksemme tuloksia tukea tarvitsevan lapsen huoltajien osallisuuden toteutumisesta varhaiserityiskasvatuksessa aikaisempiin tutkimuksiin ja havainneet, että päätuloksemme ovat vahvistettavissa aiempien tutkimusten perusteella. Aineistomme on analysoitu teorialähtöisellä sisällönanalyysillä ja luokittelun apuna käytimme Kohosen ja Tialan (2002) muokattua osallisuuden mallia. Analyysivaihe on esiteltyä tekstissä ja taulukoinnit löytyvät tekstistä sekä liitteistä.

Luotettavuuden näkökulmalla Puusa ja Juuti (2020b) viittaavat tutkijan avoimeen tutkimuksen toteuttamiseen läpi oman tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Olemme omassa tutkimuksessamme kertoneet avoimesti ja tarkasti aineistonkeruusta ja analyysivaiheesta sekä pyrkineet kuvaamaan tulokset avoimesti. Tutkimuksen luotettavuutta lisääkin tutkijan tarkka kertomus siitä, miten tutkimus on toteutettu (Aaltio & Puusa, 2020; Hirsjärvi ym., 2019, s. 232). Olemme pyrkineet myöskin perustelemaan tutkimuksessamme tehdyt valinnat avoimesti (ks. Puusa & Julkunen, 2020).

Peruseriaatteena eettisyydelle on, että käytetyt menetelmät ja analyysitavat ovat käytettävissä missä tahansa tutkimuksessa (Puusa & Juuti, 2020b). Tutkimuksemme menetelmät ja analyysi on toistettavissa, sillä olemme kuvanneet vaiheet yksityiskohtaisesti ja avoimesti. Eettisyyden näkökulmana on myös se, että tutkimuksesta ei saa aiheutua siihen osallistuneille tutkittaville mitään haittaa (Puusa & Juuti, 2020b). Haastatteluamme osallistuminen oli tutkittaville vapaaehtoista ja keräsimme heiltä tarvittavat tutkimusluvut ennen haastatteluiden tekoa (ks. TENK, 2012). Olemme myös huolehtineet siitä, että tutkittavat eivät ole tunnistettavissa tutkimuksestamme.

Tutkimuksessamme käytimme aineistonkeruumenetelmänä haastattelua, ja sen käyttämisestä tulee arvioida kriittisesti. Pyrimme miettimään haastattelukysymykset siten, että ne eivät sisältäisi vieraita tai vaikeita käsitteitä. Koimme, että haastateltavat olivat ymmärtäneet käyttämämme käsitteet kuten osallisuus ja tuenprosessi, sillä he eivät kysyneet meiltä selitystä näille käsitteille ennen haastattelua tai haastattelun aikana. Emme voi kuitenkaan olla varmoja siitä, miten kukin haastateltavista nämä käsitteet ymmärtävät, sillä esimerkiksi osallisuus on

käsitteenä moninainen. Olimme avanneet osallisuuden käsitteen haastateltaville saatekirjeessä, jonka avulla he pystyivät kuitenkin ymmärtämään, mitä me osallisuuden käsitteellä tarkoitamme. Pyrimme luomaan haastattelutilanteesta luonnollisen tilanteen, sillä haastattelu eroaa arkikeskustelusta ja sillä on vaikutusta siihen, millaisia asioita haastateltava tuo haastattelun aikana esille (ks. Aaltio & Puusa, 2020). Koimme, että haastateltavat pystyivät kertomaan näkemyksiä osallisuudestaan avoimesti, sillä he saivat kuvailla omia kokemuksiaan aiheesta. Emme kuitenkaan voi olla varmoja siitä, kertoivatko huoltajat meille kaikkea tai saivatko he ilmaistua kaiken haluamansa meille haastattelun aikana.

Tutkimuksemme rajoitukset liittyvät haastateltavien määrään ja aineiston koon. Näin ollen tutkimuksen tulosten yleistettävyyttä tulee arvioida kriittisesti. Tutkimuksemme aineisto koostui kahdeksan huoltajan haastattelusta. Olemme käyttäneet tutkimuksemme analyysissä laajasti aineistoesimerkkejä ja -sitaaiteja haastateltavilta, joiden avulla olemme perustelleet tehtyä analyysiamme. Nämä suorat lainaukset lisäävät tutkimuksemme vahvistettavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa keskeisenä nähdäänkin sen laatu eikä määrä (Tuomi & Sarajärvi, 2018), jolloin keskeistä on, että tutkija kykenee tulkitsemaan aineistoaan ja yleistämään sitä (Puusa & Juuti, 2020a). Vaikka tutkimuksemme aineiston koko oli pieni, saadut tulokset vahvistivat aiempia tutkimuksia, mutta tuottivat myös uutta tietoa ja ymmärrystä huoltajien osallisuudesta. Lisäksi saimme tietoa juuri haluamaltamme ryhmältä eli tukea tarvitsevien lasten huoltajilta. Tutkimuksemme herätti kiinnostusta huoltajissa, sillä tutkimuksen varsinaisten osallistujien lisäksi saimme yhteydenottoja muutamilta huoltajilta, jotka olisivat kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseemme. Emme kuitenkaan saaneet näihin huoltajiin yhteyttä enää ensimmäisen yhteydenoton jälkeen, joten he eivät näin ollen osallistuneet mukaan tutkimukseemme.

Tässä tutkimuksessa olimme kiinnostuneita tukea tarvitsevien lasten huoltajien osallisuuden toteutumisesta, josta on tietoa varsin vähän. Kotimaista tutkimustietoa huoltajien osallisuudesta varhaiskasvatuksessa on vähän, vaikka huoltajien osallisuus ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on yksi varhaiskasvatuksen tärkeimmistä periaatteista. Jatkotutkimuksena voisi tutkia yleisesti huolta-

jien osallisuutta ja sen toteutumista. Lisäksi tukea tarvitsevien huoltajien näkökulmasta olisi mielenkiintoista selvittää, onko huoltajien, joiden lapset eivät tarvitse tukea ja huoltajien, joiden lapset tarvitsevat tukea, osallisuuden välillä eroja vai onko kokemus osallisuudesta samanlainen. Tulevissa tutkimuksissa olisi myös tärkeää selvittää, millaisia kirjauksia virallisiin tuen asiakirjoihin on huoltajien osallisuudesta ja osallistumisesta kirjattu ja tarkastella sitä, kuinka huoltajien osallisuus toteutuu näiden tavoitteiden pohjalta käytännössä.

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.
- Acar, S. & Akamoglu, Y. (2014). Practices for Parent Participation in Early Intervention/ Early Childhood Special Education. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 6(1), 80–101.
<https://doi.org/10.20489/intjecse.93010>
- Alasuutari, M., Karila, K., Alila, K., & Eskelinen, M. (2014). *Vaikuta varhaiskasvatukseen. Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä, 14.
- Alijoki, A., Suhonen, E., Nislin, M. & Sajaniemi, N. (2016). Lasten temperamentin ja tuen tarpeiden yhteys lasten kognitiivisiin toimintoihin päiväkotien erityisryhmissä. *NMI-Bulletin. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 26(1), 19-36.
- Booth, T. (2011). The name of a rose. Inclusive values into action in teacher education. *Prospects* 41(3), 303–318. <https://doi.org/10.1007/s11125-011-9200-z>
- Bruder, M. B., Dunst, C. J. (2015). Parental Judgments of Early Childhood Intervention Personnel Practices: Applying a Consumer Science Perspective. *Topics in Early Childhood Special Education* 34(4), 200–210.
<https://doi.org/10.1177/0271121414522527>
- Cameron, D. L. & Tveit A. D., (2019). 'You know that collaboration works when...' identifying the features of successful collaboration on behalf of children with disabilities in early childhood education and care. *Early Child Development and care*, 189(7), 1189-1202.
<https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1371703>

- Eskelinen, M., & Hjelt, H. (2017). Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen tuen toteuttaminen. Valtakunnallinen selvitys 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:39.
- Essa, E. & Burnham, M. (2020). *Introduction to Early Childhood Education*. (8. painos). Sage Publications.
- Hakyemez-Paul, S., Pihlaja, P. & Silvennoinen, H. (2018). Parental involvement in Finnish day care – what do early childhood educators say?. *European Early Childhood Education Research Journal*. 26 (2). 258-273.
<https://doi.org/10.1080/1350293X.2018.1442042>
- Halme, N., Perälä, M-L. & Kanste, O. (2015). Tuen tarve, osallisuus ja yhteistoiminta varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja alkuopetuksessa. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti* 25 (2).
- Hammel, J., Magasi, S., Heinemann, A., Whiteneck, G., Bogner, J., Rodriguez, E. (2008). What does participation mean? An insider perspective from people with disabilities. *Disability and rehabilitation* 30(19).
<https://doi.org/10.1080/09638280701625534>
- Hart, R. (1992). Children's participation from tokenism to citizenship. *Innocenti Essays No. 4*.
- HE 148/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatustlain muuttamisesta. Viitattu 04.08.2022.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_148+2021.aspx
- Hedges, H. & Cooper, M. (2018). Relational play-based pedagogy: theorising a core practice in early childhood education. *Teachers and teaching, theory and practice*, 24 (4). <https://doi.org/10.1080/13540602.2018.1430564>
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. (2016). *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.
- Heiskanen, N. (2019). Tuen prosessit ja lähtökohdat. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.) *Varhaiserityiskasvatus*. PS-kustannus, 95-118.
- Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, E., Nevala, P., Siipola, M. & Viitala, R. (2021). Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus

varhaiskasvatuksessa. Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:13.

Helenius, A. & Lummelahti, L. (2018). *Varhaiskasvatus: perusteita*. (2. painos).

Books on Demand.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hujala, E., Turja, L., Gaspar, M. F., Veisson, M. & Waniganayke, M. (2009).

Perspectives of early childhood teachers on parent-teacher partnerships in five European countries. *European Early Childhood Education Research Journal* 17 (1), 57-76. <https://doi.org/10.1080/13502930802689046>

Hyvärinen, M. (2017). Haastattelun maailma. Teoksessa Hyvärinen, M.,

Nikander, P., Ruusuvuori, J. & Aho, A-L. (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere. Vastapaino Oy.

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. &

Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisuja. Työpäpöri 33/2017. Helsinki: Juvenes Print. Suomen Yliopistopaino Oy.

Juuti, P. & Puusa, A. (2020). Johdanto: Mitä laadullisella tutkimuksella

tarkoitetaan? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.

Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.). (2014.) *Osallisuuden jäljillä*. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry.

Kallio, T. J., & Palomäki, J. (2020). Teoria, empiria ja käytäntö. Teoksessa A.

Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.

Karila, K. (2016). Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016.

Raportit ja selvitykset 2016:6. Opetushallitus.

Kataja, E., Partio, L., Ranta, R., Setälä, A. & Tarkka, K. (2018). Osallisuutta, osallistumista vai osallistamista? Käsiteviidakosta kohti selkeyttä.

Teoksessa M. Rautiainen (toim.), *Kohti parempaa demokratiaa. Euroopan neuvoston demokrtatiakulttuurin kompetensit kasvatuksessa ja opetuksessa* (s. 44-54). Jyväskylän yliopisto.

- Kohonen, K. & Tiala, T. (toim.) (2002). Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Sisäasianministeriö.
- Kuntalaki 10.04.2015/410. Viimeisin muutos 21.05.2021. Viitattu 23.11.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>
- Kuula, A. (2015). Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino.
- Lai, Y. & Vadeboncoeur, J. A. (2012). The Discourse of Parent Involvement in Special Education: A Critical Analysis Linking Policy Documents to the Experiences of Mothers. *Educational Policy* 27 (6), 867–897.
<https://doi.org/10.1177/0895904812440501>
- Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta 16.12.2021/1183. Viitattu 04.08.2022.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211183>
- Lammi-Taskula, J., & Siippainen, A. (2018). Vanhempien vuorotyö, lasten hyvinvointi ja yhteistyö vanhempien kanssa varhaiskasvatuksessa [Parents' shift work, wellbeing of the children and cooperation with parents in early childhood education]. *Yhteiskuntapolitiikka*, 83(4), 422–426.
- Leemann, L., Martelin, T., Koskinen, S., Härkänen, T. & Isola, A-M. (2021). Development and Psychometric Evaluation of the Experiences of Social Inclusion Scale. *Journal of Human Development and Capabilities*.
- Mapp, K. (2002). Having Their Say: Parents Describe Why and How They are Engaged in Their Children's Learning. *The School community journal* 13(1).
- Mawjee, F. & Grieshop, J. I. (2002). Testing the Waters. Facilitating Parents' Participation in Their Children's Education. *The school community journal* 12(1).
- Neitola, M. (2019). Pedagogiikan aika. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa (3. painos, 1/2019). Puna-Musta.
- Nivala, E. (2021). Osallisuuden vahvistaminen yksinäisyyden ehkäisemisenä varhaiskasvatuksessa. *Journal of Early Childhood Education Research*, 10(1), s. 33–59.
- Opetushallitus. (2014). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Määräykset ja ohjeet 1.

- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. OPH-700-2022.
- Oranen, M. (2013). Osallisuus osaksi arkea. Teoksessa A. Hastrup, M. Hietanen-Pelkonen, J. Jahnukainen & M. Pelkonen (toim.), *Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste – kehittämistä pysyväksi toiminnaksi*. Raportti 2013:3. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. s. 122–126.
- Patton, M.Q. (1999). *Qualitative Evaluation and Research methods*. Sage publications.
- Perusopetuslaki 21.08.1998/628. Viimeisin muutos 22.12.2021. Viitattu 23.11.2021, 09.02.2022.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L1P3>
- Perustuslaki 11.06.1999/731 Viimeisin muutos 05.10.2018. Viitattu: 23.11.2021.
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Pihlaja, P. (2009). Erityisen tuen käytännöt varhaiskasvatuksessa - näkökulmana inklusio. *Kasvatus* 49(2), s. 146–157.
- Pihlaja, P., & Neitola, M. (2017). Varhaiserityiskasvatus muuttuvassa varhaiskasvatuksen kentässä. *Kasvatus ja Aika* 11(3), s. 70–91.
- Pihlaja, P., Rantanen, M-L. & Sonne, V. (2010). Varhaiserityiskasvatuksen haasteita ja vahvuuksia. Vastauksia monitahoarvioinnilla Varsinais-Suomessa. Turun Yliopisto. Painosalama Oy.
- Pihlaja, P. & Viitala, R. (2019). Muuttuva varhaiskasvatus. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (2. painos, s. 17–49). PS-kustannus.
- Purola, K., Harju-Luukkainen, H. & Kangas, J. (2022). Parental perspective in the finnish early childhood education context. Teoksessa S. Garvis, S. Phillipson, H. Harju-Luukkainen & A. R. Sadownik, *Parental engagement and early childhood education around the world*. Routledge. s. 90–98.
<https://doi.org/10.4324/9780367823917-8>
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.

- Puusa, A. & Julkunen, S. (2020). Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020a). Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020b). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus
- Ranta, S., Sajaniemi, N., Eskelinen, M. & Lämsä, T. (2021). Päivähoidosta varhaiskasvatukseen: Pedagogisen toiminnan edellytykset suomalaisessa päivähoitossa ja varhaiskasvatuksessa. *Kasvatus ja Aika* 15(2), 60-72.
<https://doi.org/10.33350/ka.103194>
- Rantala, A. & Uotinen, S. (2014). Vanhempien osallisuus lapsen erityisen tuen tarpeen arvioinnissa ja järjestämisessä – kuntakohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat tarkastelussa. *Kasvatus : Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja*, 45 (2), 140–151.
- Ravitch, S. M. & Carl, N. M. (2021). *Qualitative research: Bridging the conceptual, theoretical, and methodological*. (2. painos). SAGE.
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M-K., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. (2019). Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, 15:2019. PunaMusta Oy.
- Rouvinen-Wilenius, P. (2014). Kohti osallisuutta – mikä estää, mikä mahdollistaa. Teoksessa A. Jämsén & A. Pyykkönen (toim.), *Osallisuuden jäljillä*. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. s. 51–68.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2017). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P., Ruusuvuori, J. & Aho, A-L. (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino Oy.
- Sadownik, A. R., Phillipson, S., Harju-Luukkainen, H. & Garvis, S. (2022).

- International trends in parent involvement of sayings, doings, and relatings. Teoksessa S. Garvis, S. Phillipson, H. Harju-Luukkainen & A. R. Sadownik, *Parental engagement and early childhood education around the world*. Routledge. s. 306-316. DOI: 10.4324/9780367823917-26
- Salkind, N.-J. (2010). *Encyclopedia of research design*. Sage.
- Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society* 15(2), s. 107-117.
<https://doi.org/10.1002/chi.617>
- Särkelä-Kukko, M. (2014). Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa A. Jämsén & A. Pyykkönen (toim.), *Osallisuuden jäljillä*. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. s. 34-50.
- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. (2005). Johdanto. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.), *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Vastapaino.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turja, L. (2010). Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. *Varhaiskasvatus tänään*. Suomen Varhaiskasvatus ry:n verkkolehti, 5/2011, s. 24-35.
- Turja, L. (2017). Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (5., uudistettu painos). PS-kustannus.
- TENK. (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki.
- Uusimäki, L., Yngvesson, T. E., Garvis, S., & Harju-Luukkainen, H. (2019). Parental involvement in ECEC in Finland and in Sweden. Teoksessa S. Garvis, H. Harju-Luukkainen, S. Sheridan, & P. Williams (toim.), *Nordic families, children and early childhood education: Studies in childhood and youth* (s. 81-99). Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-16866-7_5
- Varhaiskasvatuslaki 13.07.2018/540. Viimeisin muutos 13.05.2022. Viitattu 18.11.2021, 04.08.2022.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

- Venninen, T & Purola, K. (2013) Educators' views on parents' participation on three different identified levels. *Varhaiskasvatuksen tiedelehti* 2(1).
- Venninen, T., Leinonen, J., Rautavaara-Hämäläinen, M. & Purola, K. (2011). "Lähes aina haettaessa sanotaan, että ihan ok päivä – mitä se lopulta tarkoittaa?" *Lasten vanhempien ja henkilökunnan osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa*. Työpapereita 2011:2. Socca – Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.
- Viitala, R. (2014.) *Jotenki häiriöksi: Etnografinen tutkimus sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista päiväkotiryhmässä*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44052/978-951-39-5785-8_vaitos23082014%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S. & Sulonen, H. (2018). *Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 24:2018. Viitattu 23.08.2022. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2018/10/KARVI_Perusteet-ja-suositukset_web.pdf
- Vuorenmaa, M., Halme, N., Åsted-Kurki, P. Kaunonen, M. & Perälä, M.-L. (2014). Validity and reliability of the personnel version of the Family Empowerment Scale (FES) for social, health and educational services in Finland. *Journal of Advanced Nursing* 70 (4), 927-936. <https://doi.org/10.1111/jan.12242>
- Vuorenmaa, M. (2016). *Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98335/978-952-03-0019-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko.

Huoltajien osallisuuden toteutuminen

1. Jutteletko päivittäin lapsesi asioista varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa? Jos juttelet, niin millaista asioista tai tilanteista juttelet. Kuvaile jotain tilannetta.
2. Oletko osallistunut lapsesi varhaiskasvatuksessa järjestettävään toimintaan? Jos olet niin, millaiseen toimintaan? Jos et, mikä on ollut syy?
3. Millä tavoin olet saanut vaikuttaa lapsesi varhaiskasvatuksen toteuttamiseen?
4. Kerro konkreettisia esimerkkejä tilanteista, joissa koet osallisuutesi toteutuvan.

Huoltajien osallisuus lapsensa tuenprosessissa

5. Kuvaile, miten olet ollut mukana lapsesi tuen tarpeen
  - a. tunnistamisessa
  - b. suunnittelussa
  - c. toteuttamisessa
  - d. arvioinnissa.
6. Koetko, että mielipiteilläsi on ollut mielestäsi vaikutusta lapsesi tuen prosessiin? Jos kyllä, kertoisitko esimerkkejä. Jos ei, niin mistä tällainen tunne on sinulle tullut?
7. Millaisia tapaamisia sinulla on liittyen lapsen tuen toteuttamiseen (lapsiryhmän aikuiset, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, muu mahdollinen henkilöstö)? Kerro esimerkkejä näistä tapaamisista ja mitä siellä on mahdollisesti käsitelty.
8. Millaista tietoa saat lapsesi tuen tarpeeseen ja tukikeinoihin liittyen? Kerro konkreettisia esimerkkejä
9. Koetko, että olet saanut tarpeeksi tietoa lapsesi tuen prosessista? Jos kyllä, millaista tietoa on ollut. Jos ei, niin millaista tietoa olisit kaivannut lisää?
10. Millaista tietoa toivoisit saavasi lapsesi tuen toteutumisesta?
11. Miten haluaisit olla mukana lapsesi tuen prosessissa?

Toiveita osallisuudelle

12. Miten haluaisit olla osallisena lapsesi varhaiskasvatuksessa?

- a. Tiedonkulkua koskevat asiat (mitä tietoa saa lapsen asioista)
- b. Varhaiskasvatuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi
- c. Vaikuttaminen ja päätöksenteko (lapsen varhaiskasvatukseen)
- d. Varhaiskasvatuksen toimintaan osallistuminen

13. Onko joitakin muita tapoja, miten haluaisit olla mukana/osallisena lapsesi varhaiskasvatuksessa? Jos kyllä, kertoisitko mitä.

Haluatko kertoa vielä jotakin, mitä haastattelussa ei vielä kysytty tai tullut ilmi?

Liite 2. Haastattelurunko tutkittaville.

Huoltajien osallisuus tukea tarvitsevan lapsen varhaiserityiskasvatuksessa **-tutkimuksen haastattelurunko**

Huoltajien osallisuuden toteutuminen

- Päivittäinen keskustelu varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa (millaisista asioista, tilanteista)
- Oma osallistuminen varhaiskasvatuksessa järjestettävään toimintaan
- Oma mahdollisuus vaikuttaa lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen
- Tilanteita, joissa oma osallisuus on toteutunut

Huoltajien osallisuus lapsensa tuenprosessissa

- Oma osallisuutesi lapsesi tuen tarpeen prosessissa (tunnistaminen, suunnittelu, toteutuminen ja arviointi)
- Kokemuksia oman mielipiteen merkityksestä tuen prosessille
- Konkreettiset tapaamiset liittyen tuen toteuttamiseen (lapsiryhmän aikuiset, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, muu mahdollinen henkilöstö)
- Tiedonkulku lapsesi tuenprosessista konkreettisissa kohtaamisissa
- Toiveita liittyen lapsen tuenprosessiin

Toiveita osallisuudelle

- Toiveita liittyen tiedonkulkuun, varhaiskasvatuksen suunnitteluun toteutukseen ja arviointiin, vaikuttamiseen ja päätöksentekoon, varhaiskasvatuksen toimintaan osallistumiselle

Liite 3. Toisen tutkimuskysymyksen analyysi.

Taulukko 2

Toisen tutkimuskysymyksen analyysi.

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Lapsen päivittäiset asiat		
Lapsen kehitystä koskevat asiat	Tiedonkulku	
Varhaiskasvatuksen henkilöstöä koskevat asiat		
Lapsen tuen prosessiin liittyvät asiat	Varhaiskasvatuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi	
Lapsen tukeminen kotona		Huoltajien toiveita osallisuuden toteutumiseksi varhaisryityiskasvatuksessa
	Vaikuttaminen ja päätöksenteko	
Osallistuminen varhaiskasvatuksen päivittäiseen toimintaan	Toimintaan osallistuminen	

Liite 4. Tietosuojailmoitus.

KASVATUSTIETEEN JA
PSYKOLOGIAN LAITOS
VARHAISKASVATUS

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

27.01.2022

Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa (tietosuojailmoitus EU (679/2016) 13, 14, 30 artikla)

1. Tutkimuksessa *”Huoltajien osallisuus tukea tarvitsevan lapsen varhaiserityiskasvatuksessa”* käsiteltävät henkilötiedot

Haastatteluiden avulla kerättyjä tietoja käytetään Vilma Liikalan ja Kiia-Lotta Vesikon pro gradu- tutkielman *”Huoltajien osallisuus tukea tarvitsevan lapsen varhaiserityiskasvatuksessa”* aineistona. Tutkielman tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten huoltajien osallisuus toteutuu tukea tarvitsevan lapsensa varhaiserityiskasvatuksessa.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: ikä, sukupuoli, asuinpaikka, haastattelutalenne (sisältäen mahdollisesti myös kuvan) sekä haastattelumuistiinpanot.

Tiedote ja tietosuojailmoitus on lähetetty sähköpostin liitetiedostona haastattelupyynnön ja haastattelukutsun mukana.

2. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa/arkistoinnissa

Käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten ja se on oikeasuhtaista, sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden (tietosuojain 4 §:n 3 kohta). Tutkimustulokset ovat julkisesti saatavilla yliopiston julkaisuarkistosta (JYX).

Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA-alueen ulkopuolelle.

Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Tutkimuksessa toimitaan niin, etteivät Sinua koskevat tiedot paljastu ulkopuolisille. Tutkimustulosten (Pro Gradua) osalta pyritään siihen, ettei Sinua voida tunnistaa suoraan taikka välillisesti tutkimustuloksista. Osana Pro Gradua voidaan käyttää suoria lainauksia haastattelusta.

Suorat tunnistetiedot poistetaan suojatoimena aineiston litterointivaiheessa eli tutkittavaa koskeva ääni/kuvatallenne tuhotaan. Myös sähköpostiosoitteet hävitetään, kun haastattelu on tehty. Tutkimustuloksista ei ilmene, ketä on haastateltu.

Tunnistettavuuden poistaminen ja tutkimuksessa käsiteltävien henkilötietojen suojaaminen

Tutkimuksen aineisto kerätään haastattelemalla Jyväskylän yliopiston käyttämän turvallisen Zoom-yhteyden kautta. Haastattelu toteutetaan henkilökohtaisen verkkotunnuksen takana. Haastattelusta nauhoitetaan Zoom-tallenne ja se tallennetaan Jyväskylän yliopiston verkkolevyille (U-asema). Aineiston litteraatit sekä tutkimukseen osallistujien sähköpostiosoitteet osallistumispyyntöjä ja haastattelukutsuja varten säilytetään Jyväskylän yliopiston verkkolevyllä (U-asema) niin kauan kuin haastattelu on tehty, jonka jälkeen ne poistetaan. Tutkija ei lähetä tutkittaville sähköpostia siten, että muiden tutkimuksiin osallistuvien tiedot näkyisivät vastaanottajakentässä, eikä muutoinkaan toimi niin, että ulkopuolisilla olisi pääsy tutkittavan tietoihin. Tutkija vastaa aineiston hallinnasta sen elinkaaren aikana ja tietojen hävittämisestä tutkimuksen päätyttyä.

Suorat tunnistetiedot poistetaan suojatoimena aineiston perustamisvaiheessa (pseudonymisoitu aineisto, jolloin tunnistettavuuteen voidaan palata koodin tai vastaavan tiedon avulla ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja).

Tutkimuksesta on tehty **erillinen tietosuojan vaikutustentarvio**/tietosuojavastaavaa on kuultu vaikutustentarvioinnista

Kyllä Ei, koska tämän tutkimuksen vastuullinen johtaja on tarkastanut, ettei vaikutustentarviointi ole pakollinen.

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

käyttäjätunnuksella salasanalla käytön rekisteröinnillä kulunvalvonnalla (fyysinen tila)

muulla tavoin, miten:

Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusrekisteri hävitetään viimeistään pro gradu -tutkielman valmistuttua (arvio 30.09.2022).

Rekisterinpitäjä(t) ja tutkimuksen tekijät

Rekisterinpitäjä, pro gradu- tutkielman suorittaja ja yhteyshenkilö: Vilma Liikala, Varhaiskasvatuksen maisteriopiskelija, sähköposti, puh.; Kiia-Lotta Vesikko, Varhaiskasvatuksen maisteriopiskelija, sähköposti, puh. *Käsiteltäessä tutkittavien henkilötietoja rekisterinpitäjä on taho, joka on vastuussa tutkittavien henkilötietojen asiallisesta ja lainmukaisesta käsittelystä.*

Tutkimuksen ohjaaja: *Erytyspedagogiikan lehtori Riitta Viitala, Jyväskylän yliopiston Kasvatustieteiden laitos, riitta.viitala@jyu.fi, puh.*

Rekisteröidyn oikeudet Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuojasetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuojasetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuojasetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin yliopisto ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä tutkimuksen toteuttajiin (sähköposti) tai (sähköposti)

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>

Liite 5. Tiedote tutkittaville.

Tutkimuksen aihe: Huoltajien osallisuus tukea tarvitsevan lapsen varhaiserityiskasvatuksessa

Teemme varhaiskasvatuksen maisteriopintoihin liittyen pro gradu -tutkimusta tukea tarvitsevien lasten huoltajien osallisuudesta varhaiserityiskasvatuksessa. Tutkimuksellamme haluamme saada selville huoltajien näkemyksiä heidän osallisuudestaan lapsensa varhaiskasvatuksessa. Tässä tutkimuksessa *huoltajalla* tarkoitetaan sitä henkilöä, joka vastaa lapsen pääasiallisesta kasvatuksesta ja hoidosta. *Tukea tarvitsevilla lapsella* tarkoitetaan lasta, joka saa kehitykseensä ja oppimiseensa yksilöllistä tukea varhaiskasvatuksessa. *Osallisuudella* tarkoitetaan huoltajan mahdollisuutta vaikuttaa ja osallistua tukea tarvitsevan lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Tarvitsemme tutkimuksemme aineistoa varten haastateltavaksi kahdeksaa varhaiskasvatusikäisen tukea tarvitsevan lapsen huoltajaa. Haastattelu kestää korkeintaan tunnin ja se järjestetään Jyväskylän yliopiston tietoturvallisen Zoom-palvelun kautta helmi-maaliskuun 2022 aikana. Haastattelu nauhoitetaan, jonka jälkeen siitä saatu aineisto litteroidaan. Tutkimus valmistuu viimeistään syyskuun 2022 aikana.

Osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista. Tutkimuksen haastatteluun osallistumalla suostut osallistumaan tutkimukseen annettujen ohjeiden mukaisesti. Olet perehtynyt tutkimuksen tarkoitukseen ja sisältöön sekä kerättävän aineiston käyttöön. Voit halutessasi keskeyttää tutkimukseen osallistumisen missä vaiheessa vain tutkimusta ilman, että siitä aiheutuu minkäänlaisia seuraamuksia. Tutkimuksen järjestelyt ovat luottamuksellisia ja eettisiä periaatteita noudattavia. Henkilökohtaiset tietosi tulevat ainoastaan tutkijoiden käyttöön ja tutkimuksen tulokset julkaistaan siten, että et ole niistä tunnistettavissa.

Sinulla on oikeus saada lisätietoa tutkimuksesta tutkimuksen ohjaajalta tai tutkijoilta missä vaiheessa tahansa tutkimuksen aikana.

Yhteistyötä odottaen,

Vilma Liikala

Varhaiskasvatuksen maisteriopiskelija

sähköposti

puh.

Kiia-Lotta Vesikko

Varhaiskasvatuksen maisteriopiskelija

sähköposti

puh.

Tutkimuksen ohjaaja:

Riitta Viitala

Erityispedagogiikan lehtori

riitta.viitala@jyu.fi

puh.